



# డాక్టర్ పట్టాభి.

(జీ వి త చ రి త్య.)

ర చ యి త:

మల్లాదీల క్షీనరసింహశాస్త్రి



ప్రకటనకర్త:

పసుపులేటిబాపిరాజు,

శ్రీనత్యనారాయణపబ్లిషింగ్ హౌస్,

రాజమండ్రి.

1945.

కాపీరైటు]

[వెల 0—8—0

ప్రతులు: 1000.

డి. 15—4—1946.

---

శ్రీశారదాముద్రణాలయము,  
భట్నవిల్లి, అమలాపురంతాలూకా,  
తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

యి.జి. 81.

## తొలి పలుకు

అంధ్రమహాశయులారా!

నేడు భారతదేశమం దేదిశకు తల దిప్పినను రాజకీయ వాతావరణము సర్వతోముఖముగ విస్తరిల్లి భారతప్రజానీకమును నిరంతర మాశ్చర్యమగ్నమానసులఁ జేయుచు నీవిశాల భారతసామ్రాజ్యమహావృక్షము నుట్టుత లూగించుచున్నది. ఆతరువరంబు తనశాఖాహస్తంబులను నల్వంకలకు సాచి యంపందు నిరూపింపదగు నంగుళియంబు లను నుపశాఖలచే నొక వంక సంపూర్ణస్వరాజ్యవాంఛాలతను, వేరొక వంక ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణకాంతౌవేశలతను, మఱొకవంక హిందూముస్లిమ్సమ్మేళావశ్యకతాలతను, ఇంకొక వంక జాతీయమహాసాధమునకు గీటురాయి యనందగు నిర్మాణకార్యక్రమకలాపలతను దనవైపునకు ద్రిప్పకొనఁజూచుచు నేవంకకును బోలేక గిర గిర దిరుగుచున్నది.

నల్వదికోట్ల భారతీయులలో నేకొందఱో దక్క తక్కిన వారందఱాశాఖోపశాఖలఁ బట్టుకొని యనుసరించుచు నల్లాడుచున్నారు. అందు లెక్కించి, చూచిన నాంధ్రులు రెండు కోట్లకు పైబడి కన్పట్టుచున్నారు. అచ్చటకూడ నొకరి నొకరు కలిసికొనఁజాలక గన్నీటిపైగలతో ఆకలిమంటలతో కొందరును విధికలాభాలతో, అత్యాశాపూరితహృదయాలతో గొంద

ఋను, కల్పలతానదృశం అగు సమ్మహాభూజమును రెండింటి క్రింద దెగవరికినగానిముక్తిలేదను నల్లకల్లోలమున గొందరును జాతీయసమరాంగణమునోపాసాదముచుండి యసంతసుఖంబు నందుచు నానందసాంద్రీవీచికలు జేయుచు తాత్కాలికసుఖ భోగలాలసులై వెలికిరానిష్టపడని తోడిసోదరుల నీవలకు బల వంతముగ లాగయత్నించుచు గొందరును, ప్రభుత్వనిర్బంధ మున స్వరాజ్యతారకమంత్రబ్రహ్మసత్త్వనిరూపితత్వరీతి నున్న తోడిసోదరుల విముక్తికై యత్నకృషిముల బడుచు గొందఱును పలుబాములకు గురియగుచున్నారని యుద్ధభులైఋంగని పిమ్మ యము కాదు.

ఏది యెట్లున్నను కపటప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వనామకము నందు ప్రధాన, అప్రధానపాత్రలను స్వార్థపరత్వమున యథోచితముగ నిర్వహించు దురిభిమానపురితహృదయులైన భారతీయులే కొందఱు పదవిన్యామోహతిత్వరతను, పాశ్చాత్య నాగరికతావేశనిబద్ధితమైన బుద్ధితేజమునను, ఆ బూటకపునలు కమున తాటకొలులు పలుకుచు, ప్రహసనపు సాకారగోలకీకలు మధ్యమధ్య నాడుచు నూసనప్రపంచకమానలే మానహాని గల్గించుచున్నారు. ధర్మ నాధర్మముగను, సత్యవాసత్యముగను నిరూపింపజాలు వికృతమనఃపూరురంధ్రులు స్వార్థపరత్వమున జగన్నాటకసూత్రధారు తోడి దున్నాడని నిరూపణజీయ నన మధ్యలై తొక్కిరిలలాడుచున్నారు. ఏది ఏమైనను సహిత్య మార్గాన్వేషణమున మానప్రాణముల నైన పట్టించు సహాన ముగల ధీశాలురు పలువెతల బొందుచున్నారు.

(5)

అట్టవారిలో నీపిశాలాంధ్రమున వేల్పుటటికైన నెదు  
రీదజాలు గంభీరహృదయులు, సర్వసంగపరిత్యాగులైన దరిద్ర  
నారాయణులు, త్యాగధనులు, పవిత్రశీలురు, ఉదారహృద  
యలు మాతృదాస్యవిమోచనాభారదురంధరులు పలువురు  
గలరు. వారిలో నొకడు బృహస్పతితో డీకొని వాక్కలహము  
మహాశాంతముగ జనుపగల విద్యాశిరోమణియు, మఱొకడు  
సప్తసముద్రముల సవలీలదాటగలప్రజ్ఞాచతురుడు, రాష్ట్రపతు  
లైన తాత్ప్రములుగ నెంచి ఈసడింపగల మేధావియు,  
ప్రపంచమందలి జీవకోటిసంతను తనరసనామృతముచే నొక్క  
తాటికకు ఉపన్యాసవాగ్ధురీవేగమున నొకరింపగల మహా  
వక్తయు నిట్లే తెలుగుసోదరులు ఆంధ్రాకాశమున మిగులుకు  
మిగులుకు నాశాజ్యోతుల నింపి యాంధ్రమాతను బంగారు  
పల్లకిపై నెక్కించి యిటు రాయలసీమను అటు చాళుక్యసీమను  
సర్దసిమేషమున సంగంభానమును పెంపొందించి యాం  
ధ్రాన్నత్యమును

“బ్రతికి చెడినట్టి ప్రిగ్గౌరవప్రపత్తు

లూరికే పోవు తల్లి! యెవ్వార్చికైన”

అను చాటూర్క్త చలోక్తులతో తెనుంగుసీమను నింప  
గలట్టి రాచకేయవిజ్ఞానులును విద్యావేదద్యమున ప్రాచ్యప్రతీచీ  
ఖండముల పేరెన్నికగన్న యాంధ్రమాత బిడ్డలలో నందందు  
స్మృతికర్తనుగుడ నార్థికజీవితమున తలదన్నిన పవిత్రమూర్తు.

(6)

లును నున్నారు, అందుచే నట్టి మహనీయులు జీవితచరిత్రము  
లను మాతృభాషలో నెలువరింగు దలంపున సింహాసనలోకన  
మొనర్పగనే యెటునుండియో మాదృష్టిపథమున నొక శ్రమిగు  
నాయకుడు కారాగారవాతాయనమునకు పునాదిరాయి యన  
దగినట్లు కాలముం గడసిన దేశసేవాధురంధరుడు సామెత్తి-  
రించినాడు. అతడే కృష్ణామండలమున నేను దిగంతప్రశాంతి  
నొందిన పట్టాభి. ఇట్టివారిజీవితచరిత్రము అంధ్రబాలురు కీర్తి  
పండితులు, ఉపన్యాసకులు, వారు పీఠనసేల జగమంతయు  
చేతబట్టి తలలూచి యమందానందసంతోషభారమును పొందు  
చురను నుదారభావముతో నింతదనుక వెల్లడించిన తెనుగు  
నాయకుల చరిత్రములకంటె నుత్తమపథమున కేవలము రాజ  
కీయవేత్తలైనవారి చరిత్రములను వ్రాయించి ప్రచురింప నను  
కట్టి దీని నాటవజాతిరత్నముగ బ్రచురించితిమి. అంధ్రసోదరు  
లింకను యెంగిలిభాషలను విడనాడి సత్వరాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ  
యత్నమును సిద్ధింపజేయు ఘంటాపథమును నిర్మించుకొని  
చురుగాత.

ఇట్లు,

ర చ మ. త.

-----

# ఉ ప క్ర మ ణీ క.

‘సుతలపూరితంబు లగు

నూతులు నూటిటికంటె సూన్యత

ప్రత! యొక గ్రావి మేలు; మఱి

గ్రావులు నూరిటికంటె నొక్క స

త్కృతు వది మేలు; తత్కృతుశ

తంబునకంటె సుతుండు మేలు; త

త్సుతశతకంబు కంటె నొక

సూన్యతవాక్యము మేలు; చూడఁగన్

ఈయమృతోపమానమైన పునగుచ్చ మీనాటి కించు  
మించుగా తొమ్మిదినలయేండ్ల క్రిందట నొక సరస్వతీ  
పుత్రిఁడు తనయనుభవమనెడు బంగారుశిలాఫలకమున చిత్రం  
చి భరతఖండమందలి భాగ్యసీమలలో నొక్కటియగు తెనుగు  
సీమ నెన్నుదుట నల్వంకలకు గానవచ్చుపగిది. భారతకథావీధి  
లోని తొలిస్రాంగణమున వేలాడగట్టి తనపాండితీగరిమ యను  
మొలుంగురవ్వ దిద్ది యేనాటికిని మాలిన్యము నొందకుండ, తన  
యశశ్చంద్రికయను జేరి నొకమాదిరిగ గప్పి క్రిందికి జార  
కుండ తనసాహితీపాఠకమును బోలువెట్టి, యన్యు లెవ్వ రన  
హరింపకుండ నన కవితాపుత్రికను కాపువెట్టి, యంతతో విర  
మింప లేక తత్ప్రాంతప్రదేశములందును, పునరములందునుతన



సహచరుల నిర్వహణను ఏమాత్రం విడిచి ముఖ్యమంత్రిగా రాచిత్రమును బాగా చూచి, సుస్థితి నిర్వహించి భావి కాలమునకును నెట్టియవలోభము గలుగకుండ తత్పూర్వమున శిలాశాసనములను భటులనునిల్పి యమృతధారాస్రవంతముగా తనమాస్కండు నెత్తి తేనె చినుకుల చిలిక గగనవీధి కగపినాడు. నేటికిని యీ ఫలకము శ్రేణులసమస్తములకు గన్పట్టించు యాంధ్రపుత్రులను హర్ష సాగరవీచికల ముంచుచునే యున్నది.

కాని యీ మహనీయుని యాశీర్వాదప్రభావమో, ఆంధ్రమాత చేసిన పూజాఫలమో, ఆంధ్రుల ప్రాచీనపు శాస్త్రముం డలుపు జయపతాక చిహ్నమో, చెన్నపేటగారి యాంధ్రక్షేత్రమున ప్రతికాలమందును, పుణ్యధామములు, పవిత్ర ఊవనులు, త్యాగమూర్తులు, ఉదారస్వభావులు, ధన్యుర్రులు పరమపతివ్రతాలలామలు, వీరాగ్రేసరులు, భక్తశిఖామణులు, మహావిద్వాంసులు, సూక్ష్మచింతకర్తలు, సహనశీలకారులు, సన నహోన్మేషప్రతిభావంతులు, కిర్కయోగులు, త్యాగధనులు, పుట్టి తమ జీవితములను ఆంధ్రభాషా సేవకో, ఆంధ్ర దేశసేవకో ధారపోయుచునే యున్నారు.

అందు గొందరు కేవలజగజ్జగీయమానయశోవిశాలురై సారస్వతక్షేత్రమున నవీనబీజములను నాటి వాటిని తనరసనా మృతముచే బ్రోదిచేసి పోషించి కీర్తి నల్లికల సేదెడలకు బ్రాకించి శుక్తముక్తామణుల బంపించి యాంధ్రసోదరుల కందిచ్చునారు గలరు.

మఱికొందరు కేవల వీరాగ్రగణ్యులై తమ భీమబల ప్రతాపమును విదేశీయులకు కూడ చవి జూపించి ఖండఖండాంతరముల సువర్ణహారతుల నందుకొనిన వారున్నారు. వేఱు కొందరు తమ జీవితములను, ప్రాణములను దేశమాతకే యర్పించి దేశసేవానిమగ్నులై తోడి యాంధ్రుల మన్ననల నొందినవారున్నారు. వారి నందఱను బేర్కొని వారి కార్య కలాపముల నిట వ్రాక్కుచున్న పుస్తకాంశకథనమునకు విరుద్ధమేమో?

నేటి తెనుగుసీమలో విశ్వజగత్తునకు విజ్ఞానఫలదం బని వేదకల్పకము బుట్టిన యాలవాలమని, సంకల్పమాత్రంబుననే సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి సలిపిన యార్ష సంతతుల : ప్రాచీనప్రతిభను నిలబెట్టగల శక్తివంతు లున్నారని, సత్యమును, అహింసను, రక్షింప దీక్షవహించిన తమపూర్వీకుల ప్రకృతిధర్మలత శుష్కింపలేదని, తెనుగుతల్లి కాండీరవీరులను గన్న వీరమాత యని, శంకరుఁడు, రామానుజుఁడు, మధ్వాచార్యుఁడు మొదలగు మత కర్తల యాశయములు కృంగి, కృశించి జీర్ణములు కాలేదని ఋజువు చేయగల మేధావంతులు, సదాచారసంపన్నులు, త్యాగధనులు, పలువురున్నారు. వారిలో రాజకీయప్రాంగణమున తెనుగుపతాకమును కేల గీలించి నిలిచి యాంధ్రమాతకును, భరతమాతకును జయజయధ్వానంబుల నలుపు ధీరులు కొందఱున్నారు తెనుగుగడ్డసజీవమై యున్నది. తెనుగుమాగాణి.

ఊపరక్షేత్రము కాదు. తెనుగుబిడ్డ తేటస్సంపన్నుడే గాని దీనుడు కాదు. తెనుగురక్త మింనాడు అహింసాపథమున బడి జీరలు వారినది. ఆంధ్రీమాత తన యనుంగుబిడ్డలు కూర్చిన తూగు టయ్యాలలో నూగులాడి వాడవాడలనూరేగి గౌతమీ కృష్ణ వేణీతుంగ భద్రాదిపావనోదకముల దానమాడి యాంధ్రీ విష్ణువర్ధనుని జేజేలందుకొనుచు నుత్సాహనత్తిమై సిజాలయంబున జేరి తన గారాబుబిడ్డల కాంధ్రసుధను సంచిపెట్టి ఆంధ్రీ విశ్వతల్పంబున సరియైన సరిహద్దుల గట్టుకొని తన ముద్దుబిడ్డలతో మురిపెంపులాడుచు యాంధ్రీరమణీలలామ సువర్ణహారతుల నందు రోజు రానున్నదని యఖిలావని కెరింగింప నల్పంకలకు దన పుత్రీరత్నముల నన్యైవ దేశంబున పయస్కమంపినట్లు నమ్మదగిన వార్తాస్రవంతులు జన్మించినవని చాటు దేవదూత లో యన నాంధ్రలోకమున సర్వతోముఖముగ సంస్తవనీయులైన యాంధ్రీపుత్రు లున్నారు. అందొక్కని జీవితమునే మన మిపుడు పరింపనున్నాము. అతడు భోగరాజు కాకపోయినను భోగరాజు ఆంధ్రీమకుటముతో పట్టాభిషిక్తుడు కాలేదుగాని యతడు పట్టాభి.



## జననము.

‘ద్యుమణి పద్మాకరము వికచముగఁ జేయు  
కుముదహర్షంబు గావించు సమృతసూతి

అర్థితుడు గాక జల మిచ్చు నంబుధరుడు  
నజ్జనులు చాచె పరహితాచరణములు'

పట్టాభిసేతారామయ్య 1880 ప్రాంతమున నాటికి కృష్ణామండలముగను నేడు పశ్చిమగోదావరిమండలముగను వ్యవహరింపబడు ఏలూరుతాలూకాలోని యొక పల్లెటిగ్రామ మగు 'గుండుగొనలు' లో జన్మించెను. ఇంటిపేరు భోగరాజు వారు ఆంధ్రసియోగిబ్రాహ్మణులు వీరిపూర్వీకులు గ్రామసేవా తత్పరత గ్రామకరణములుగ నుండువారు. వీరి జనకులాగ్రామ మునకు కరణము. సామాన్యగృహస్థు. ధనవంతుడు గాడు. ఆనాడు గ్రామకరణమన్న నేటివలె నొక స్థానికుని వుద్యోగిగ నెంచువారు కారు. అప్పటికరణాలకు గ్రామలెక్కలు రాయ డంమాత్రమేకాదు. వారిలో గొన్నిచోట్ల మహోద్దండులుండు వారు. ఆపలుకుబడి, ఆపరిపాలనాదక్షత, ఆవితరణము, ఔదార్యము, ధర్మనిర్వహణము నేటి కరణాలలో పూజ్యము.

ఆకాలములో నొక్కొక్క గ్రామకరణము ధనవంతు డు కాకపోయినా బొత్తిగా నిరుపేదవాడైనా గ్రామంలో వచ్చే తగవులను పరిష్కరించడంలోను గ్రామంలోకి వచ్చిన అన్ని రకాల అతిథ్యభ్యాగముల సాదించడంలోను, పండితులుగాని కవులుగాని యెవరైనా సంచారంవస్తే గ్రామంలోవుండే పెద్దల నందరినీ పోగుచేసి తృణమో, కణమో ముట్టజెప్పి పంపడం లోను ఒక టేమిటి ఆగ్రామానికి అన్నివిధాలా నాయకుడు,

పాలకుడునై సమస్త కార్యభారాన్ని సద్గుణోపదంలోను కరణానిదే ఆధిపత్యం. చాలామంది గ్రామకరణాలు కృత్రిమీకరణం చేసినట్లు తెలియవస్తోంది. పట్టాభితండ్రి : ఆగ్రామకరణంహా! దాలోనే నుండి గ్రామంలో అందరిచేతా మంచివాడని, శాంతమూర్తని, దాతయనికూడా పేరుచెచ్చుకొన్నాడు. ఇప్పటికీ వారిదాయాదులు కొండతాగ్రామంలో వున్నారు. వాడున్న దాతలుగానే పరిగణింపబడుతున్నారు. పట్టాభి అట్టి పేదకుటుంబంలోనే జన్మించాడు. అయితే యతని భావికాలపు జ్ఞానత్యం పసితనంలోనే బాటలు వేసుకోవడం మొదలెట్టింది. అదేమి యాచారమో కాని ముమ్మందు మహాపురుషు డేని పించుకోదగ్గవాడల్లా బహుపేదకుటుంబంలోనే చాలామంది జన్మించటం మనం ఎరుగుదుము. పట్టాభిని కూడా ఆజాబితాలోనే వాద్రాము.



విద్యాభ్యాస మూలక గణామము.

‘వరకృప భృత్యులయందు నిజ

వర్గమునం దనుకూలవృత్తి కా

పురుషులయందు శాశ్వమును

బుద్ధులయం దనురక్తి దాల్చి స

ద్గురువులయందు శౌరవము

కోవిదులయందు నయంబు రాజు లం

దరిజనులందు శౌర్యము మృ  
 గాఢులయందు ప్రగల్భభావ మీ  
 వరుస గళాప్రవీణులగు  
 వారలయందు వసించు లోకముల్

పట్టాభికి 5 వ యేడు రాగానే తండ్రి పాఠశాల కంప  
 డం మొదలెట్టాడు. చురుకైనవాడు, మేధావంతుడు అవడం  
 చేత రెండేండ్లుబాటసారికి గ్రామవిద్యాలయంలో నతనికి చదువు  
 పూర్తయింది. పైనచదువు చెప్పించాలి. అక్కడికి దగ్గరగా  
 నున్న యేలూరు పంపిస్తే పసిపిల్లవా డొక్కడూ వుండగలడా?  
 అక్కడెన్ని చూచుకోవాలి? పోనీ తనుగూడా కుటుంబంతో  
 అక్కడే మకాంబెడితే? గడిచే ఎత్తులేదు. అందుచేత కుమూ  
 రుడు చదువుమీద చూపే శ్రద్ధను ఆతనిలోనిగూఢమై యుండే  
 చురుకుదనాన్నీ, చాకచక్యాన్నీ ఆయనచూచి సాహసించి  
 యేలూరు హైస్కూల్లో ప్రవేశపెట్టాడు.

పట్టాభి మంచిమాటకారి. ఒకడిజోలీ సాంటీ అక్కర  
 లేదు. తనచదువేమో తానేమో? అంతే. చాలా పొడుపరి  
 అతనికి రెండే చూక్కాలు, రెండే దోవతులు, రెండే ఖండు  
 వాలు ఉండేవి. ఒకజత తీరుబాటు సమయంలో వ్రతికి ఆరేసు  
 కొని ఒకజత కట్టుకొని బళ్ళోకి పోయ్యేవాడు. ఇప్పటికొందరి  
 విద్యార్థులూగ తమవారుపంపే డబ్బు అల్లరి చిల్లరిగా ఖర్చు

పెట్టేసి ధూమ్రదండాలు, కారాకిళ్ళీలు అలవాటు చేసుకొని పరీక్షలో దండయాత్రలు కొట్టే రకంగాడు. వంటకూ పరీక్షల్లో ప్రతీక్షాసులోనూ శస్త్రమాస్క... చెచ్చుకుంటూ విద్యాధికారుల నల్ల యితరులవల్లా డబ్బును, పుస్తకాలనూ బహుమతులు పొందుతూ తనకు వచ్చిన డబ్బును కూడ బెట్టుకుంటూ 1894లో మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షలో కృతార్థుడైనాడు.

అతడగర్బశ్రీమంతుడు కాకపోయినా బాల్యమునుండి తెలివి తేటలవల్ల స్వయంపరిశ్రమవలన శ్రద్ధవలన అభివృద్ధి లోనికి వచ్చినాడు. ఇప్పుడు కాలేజీలో చదవాలి. తాను కూడ బెట్టుకొన్న డబ్బుతోనూ తండ్రిపంపే స్వల్పధనంతోను ప్లేర్యా నేని ఊతగాచేసుకొని బందరునోబుల్ కా లేజీలోప్రవేశించాడు. ఆసమయంలో నోబుల్ కా లేజీలోబ్రహ్మమతాచార్యుడు, పగో పకారపారీణుడూ, మహావక్త్ర ఆయన బ్రహ్మర్షి సర్. ఆం. వెంకటరత్నంనాయుడుగారు బ్రహ్మనాచార్యుడు. పట్టాభిలో ప్రతిఫలిస్తూన్న వినయవివేకసంపదను, భావిప్రతిభను ఆయన గురుతించి యభిమానం చూపడం మొదలుపెట్టా డితడిమీద, సదయహృదయుడు, విద్యార్థులను పితృపాతృల్యంతో లాలించే వాడూ ఆయన నాయుడుగారిచే పట్టాభి ఆకర్షింపబడి ఆయన కభిమానపాత్రుడైనాడు. నాయుడుగారు విద్యకీ విజ్ఞానానికి వినయమునకూ యిచ్చేటంతవిలువను విత్తమున కిచ్చేప్రకృతి కలవాడు కాడనే విషయం తెలుగులోకానికీ తేటలెల్లమే. ఆయన

గురుత్వము పట్టాభికి చక్కని విజ్ఞానసంపత్తిని, సమయజ్ఞతను, సరసవాచాలత్వాన్ని ఉదారమతాభిప్రాయాలని సమకూర్చింది. అవి కారణంగా పట్టాభి నోబుల్ కాలేజీలో వేతనం చెల్లింపనక్కర లేకపోయింది. అచట విద్యార్థిబృందంలో జరిగే డిబేటింగులలో తనయసామాన్యమైన బుద్ధికుశలతను, వాక్పాండిత్యమును చూపి ప్రతిభావంతుడనే పేరుపొంది 1896 లో యస్. ఏ. పరీక్షలో మొదటివాడుగా నెగ్గాడు? అట్టివానికి ఏదీ కొఱతరాదుగదా? పట్టాభిప్రజ్ఞకు కాలేజీలో నాయుడుగారి యింటి వద్ద జనసేజనకులు మహదానందం పొందట మల్లావుంచి నోబుల్ కాలేజీస్థావకులు అతనివల్ల తమకాలేజీకి పేరువచ్చినందుకు ఎంతో కులికినారు. అయితే ఆకాలేజీలో ఉండగానే అయోచితంగా అసంకల్పంగా అప్రయత్నంగా ఆమేధాశాలికి శింగరాజు సుస్వామిరావు పంతులుగారి విద్యార్థి వేతనం లభించింది. దానితో ముందుచదువు బాగా సాగడానికి అవకాశమేర్పడింది.

అందుచే పట్టాభి యువేతనంతో చెన్నపురికేగి యచటి క్రైస్తవకళాశాలలో బి. యే. తరగతిలో ప్రవేశించి చదువు ఆరంభించినాడు. అక్కడకూడా విద్యార్థిమండలంలో నేమి అధ్యాపకవర్గంలోనేమి కొలదికాలంలో పట్టాభి మంచిపేరు సంపాదించాడు. ఈనాడు ప్రభుత్వోద్యోగాలలోను దేశంలోను ప్రతిభావంతులని పేరొంది ఉన్నతోద్యోగులైయున్నచాలా



మంచి పెద్దలతని కచ్చట సహాధ్యాయులుగా పుండేవాడు మద్రాసులో పట్టాభి యేవిధమైన సభలు జరిగిన హాజరైతూ అవకాశం దొరికితే తానునుబా మాట్లాడుతూ వక్త అని పించుకున్నాడు. ఎప్పుడూ స్కూలుపుస్తకాలే ముందేకొని నికునికిపాట్లుపడే నేటివిద్యార్థులలో కొందరివలెగాక నిరంతరము దేశీయార్థి కాభివృద్ధికి విజ్ఞానదోహదానికి ఉపకరించే శాస్త్రగ్రంథాలు రాజకీయగ్రంథాలు, పారిశ్రామికాది వివిధవిషయగ్రంథాలనూ చదువుతూ పుండేవాడు. అందువల్లనే ఏవిషయంమీదనైనా ఘంటలకొద్దీ మాటలాడగల ప్రజ్ఞాబాహుళ్యం అలవడింది. అతడిచూపుయెప్పుడూ ముందుకే వుండేది. కాలేజీవిద్య పూర్తి కావడంతోనే పైన యేం చదువుదామా అనే ఆలోచన చేసేవాడు. ఏవిధంగా దేశసేవ మనం చెయ్యగలము! మన తెలివితేటలు, చదివిన చదువు స్వాగ్రానిక్కాక దేశానికే ఉపయోగపడాలి. అనే పూహ అతనిబుట్టులో నుండి తరం అనేకవిధాలుగా తిరుగుతూ వుండేది. భవిష్యత్తు ఎలా వుంటుందని యెవడుచెప్పగలడు.

### 3

వి వా హ ము

“ఇంచుక ముద్దు లేనగవు

లింపగు నవ్యవిలాసనూక్తు ల

భృంచితలోలదృష్టియు న

వారుణపల్లవమండలంబు ని

ర్షించు సలీలయానములు

మేలుగ యాననలక్ష్మీతోడ వ

ర్షించు మృగాక్షీచందము ల

తిప్పమదంబు ఘటింపజాలదే,

తూర్పుగోదావరీమండలానికి మకుటాయమానంబైన కాకినాడలో ఏకాలంలోనూకూడాన్యాయవాదవృత్తిలో అందె వేశిన చేతులుంటున్నాయి. గంజాం వెంకటరత్నం పంతులు గారు అనే న్యాయవాదప్రముఖుడు కాకినాడలో ప్రఖ్యాతి నొందిన ప్రజానాయకుడు శక్తివంతుడైన న్యాయవాది. రైతులవిషయంలో అనేకవిధాలుగూ పాటుపడే పరోపకారి. అనేకప్రజాహితకార్యాలలో ఉత్సాహాన్ని, అభిలాషను ప్రూపి పనిచేసే ధార్మికుడు. న్యాయంగా ఆర్జన చేసేవాడు. చాలి నంత ధన ముంది. ఇంకా ఆర్జన చేస్తున్నాడు. ఆయనకు పెండ్లి యీడు కొచ్చిన కుమారీమణి ఉంది. పంతులుగారి కామె యేకైకపుత్రిక. పుత్రసంతానం లేదు. ఆకారణంచేత వరా స్వేషణార్థం దేశమంతా గొలించాడు. లభ్యంకాలేదు.

కుమార్తెకు పెళ్ళి చేసినారాలి. తగిన వరు డెక్కడా లభింపలేదు. ఆయనలోటు ఎంతిమాత్రము లేదు. పరుషున్నా డని తెలిసిన చోటికల్లా వెళ్ళాడు. ఆయన మనోనిశ్చయమేమి టంటే వరుడు విద్యానంబుడై యుండాలి, కురూపి కాకుండా

వుంటే చాలు. ధనవంతుడు కాకపోయినానానో. ఈకాలంలో ఆడపిల్లలకు పెళ్ళిల్లు చేయవలసిన తండ్రిలుపడే కష్టాలు అత్యంతం. పంతులుగారు తిరిగిన చోట్లలో ఏనోవంకర గోచరిస్తూనే వుండేది. తగినంత భూమినతివుంటే సాంప్రదాయం మించిదిగా కనబడకపోవడం, ఈరెండూ వుంటే గోత్ర మొక్క... టవడిం, అదీబాగావుంటే వరుడు నిశానీదారు కావడం, విద్యాధిగురు శాలతో వెలసేవుంటే యంగవైకల్యం, ఇవన్నీవున్నచోట కడితే అర లకారంవరకూ కట్నం ఆశించేవాడు కావడం ఈపరిస్థితులన్నీ జూచి విసిగిపోతున్నాడు.

ఇక నిల్లా వ్యవహారం కావని తెలుగుదేశంలో పుష్పవర్మ కళాశాలలమీద దృష్టినిగూడించి అన్నీలియబూచాడు. లాభం లేకపోయింది. మద్రాసుప్రయాణం గట్టి, అధికారులతో మాటలాడి తెలుగువిద్యార్థుల లీస్తుతీసుకొన్నాడు. అన్నికాలేజీలు అయిపోయినాయి. క్రైస్తవకళాశాల ఒక్కటే మిగిలివుంది. అక్కడకు వచ్చి సమాచారం వాళ్ళు చేశాడు. ఈకాలేజీలో వుండే తెలుగువిద్యార్థులలో రూపంలోను, చురుకుతనంలోను సద్వర్తనలోను, విద్యాప్రతిభలోను, దిట్టయైన పట్టాభి యచటి పిన్నిపాలుసలహామీద పిల్లనియ్యడానికి నిశ్చయించి ఆవార్తను వరుని తలిదండ్రులకు తెలిపినాడు. పంతులుగారు సదనద్వివేకము, వ్యవహారదక్షత కలవాడు కావడంచేత ధనవంతునికి తలయొగ్గక విత్తహీనుడైనా 'పగ్యావినయసంపన్నే' అని శాస్త్రంకాబట్టి ఇతడే తనకూతురుకు తగినవాడని నిర్ణయించు

కున్నాడు. ఈసంబంధాన్ని నిశ్చయించినందుకు బంధులోక  
మంతా ఆయన పోలివిక, స్వర్ణయునిక ఆనందించింది. వధువు  
మాట చెప్పాలా?

వినాహం చాలవై భవంగా జరిగింది. వెంకటరత్నంగా  
రు పితాపురంమహారాజావారి ప్లడరు కావడంచేత రాజావారి  
యేనుగును తెప్పించి యంబారీమీద వధూవరుల నెక్కించి  
కాకినాడపీఠులలో ఊరేగింపు టుత్సనం జరిపించాడు. ఆనాటి  
నుంచి యతణ్ణి గృహాలక్ష్మితో గాటు భాగ్యలక్ష్మీకూడావరిం  
చింది. రోజులు తిరిగబడ్డాయి. పట్టాభి బీదవాడై తేనేమి అదృష్ట  
వంతు డయ్యాడు. వంతులుగారు నీయుష్టమునచ్చిన యే ఉన్న  
తపిన్యకై నా నేను డబ్బిస్తాను. వదనమనడంచేత బి. ఏ. పరీ  
క్షిలో కృతార్థుడు కావడంతో పే అక్కడే యం. బి.బి. యస్  
పరీక్షకు చెదన నారంభించాడు.

బుద్ధిమంతునకు సాధ్యంకాని దేదీ నుండదని ఘంటా  
పథంగా చెప్పవచ్చునుగదా! అలాటప్పు డీలాకాయి లోకాయి  
పరీక్ష ఓలెక్కా? 1921 లో ఉన్నతవైద్యవిద్యాపట్టభద్రు  
డయ్యాడు. మేధావంతునిబుట్ట యేవిషయంలోనైనా ప్రత్యేక  
ప్రాభవాన్ని చూపుతోనే నుంటుంది. ఆరోజుల్లో ఉన్నతవై  
ద్యవిద్యాపట్టభద్రులలో పట్టాభి యతీతమైన శక్తివంతుడని  
కొలదికాలంలోనే పేరుసంపాదించాడు. వైద్యవృత్తికిముఖ్యంగ

పుండవలసినది రోగనిదానం. రోగనిర్నయం చెయ్యలేనివాడి దగ్గర యెన్నిమందులున్నా పరికరాలున్నా ఏమిప్రయోజనంలేదు. ఆవిషయంలోను, ఔషధనిర్నయంలోను ఉద్బంధుడని పేరుపడ్డాడు.



వృత్తి—ప్రజా సేవ.

‘అతనికి వాఙ్మయం

నగ్నిజలం బగు మేరుశైల మం

చితశిలలీల నుండు మద

సింహము జింక తెలుగుఁ దాల్చుఁ గో

పితఘోషాలదండ యగు

భీష్మవిషంబు సుధారసం బగుఁ

క్షీతి జననమ్మతం మగు సు

లీల మ దెవ్వనియందు శోభిల్లు’

మనదేశంలో 20 శతాబ్దంలో వైద్యవృత్తిలో నుండే వారెక్కడ చూచినా తండ్రి పతండాలుగా కనుపిస్తారు. అయితే వీరందరికి యీ వృత్తి వల్ల పొట్టగడుస్తోందని చెప్పలేము. కేవలం వైద్యం చెయ్యడంలో ప్రజలవానికే రాబడి వస్తోందని చెప్పలేము. ఒక వైద్యుడికి వచ్చిన మందుల బంగీలు

అన్నీ తిరిగి స్వస్థలమే చేరుకుంటాయిట. మరోవైద్యుడు గచ్చాకుబుచ్చాకు మందులిస్తే లక్షలు గడిస్తాట్ట. ఈవృత్తికి పెట్టుబడి పెట్టి వృత్తే మానుకున్నవారూ వున్నారట. ఈవృత్తిలో కొందరికి నాచేతిమాత్రా వైకుంఠయిత్రా అనేపాట వారి బోర్డు మీదో మొహంమీదో వ్రాసే ఉంటుందట. కొందరు సంచీలో గల్లుమంటే యింట్లో గొల్లుమనిపిస్తారట. అందుకనే వైద్యునికి చేతి చలవ ఉండాలంటారు. వైద్యుల్లో కొందరు రోగికి పెట్టుబడికూడా పెడతారు. కొందరు రోగినిచూడ్డానికి నడిచేవస్తారు. మఱికొందరు రోగిని చూడ్డానికిరైల్వేలోవస్తారు. మఱికొందరు డాబుగా జక్క-సిలనండి అంటారు. ఇదినరకే గడించినవాడైతే యిద్దరుకాంపౌండ్లలోను కారుమీద వస్తాడు.

మనపట్టాభి కల్లాటి ఆడంబరాలు లేవు. అపవాదలు లేవు. ఆదినుంచి రోగనిదానం బాగా పోలిసినవాడనీ, శీజు కూడా సరసంగానే వుంటుందనీ కటువుమనిషిగాడని పేరు పడడంచేత వృత్తికూడా చాలాసాఫీగా నడన నారంభించింది. ఎక్కడ పుచ్చుకోవాలో ఎక్కడ మూనెయ్యాలో ఏనమయంలో గుంజాలో ఏనమయంలో చేమోసలాలో ఎప్పుడుబిగ బట్టాలో బాగా ఎరిగి మసిలేవాడు. వృత్తిలో సమర్థుడైనట్లే సంపాదనలోకూడా సమర్థుడే. ఆదినుండే పొదుపు అతడికల ఖాటు. ధనార్జనలో నేర్పు, సవ్యముగాను, జాగ్రత్తగాను ఖర్చు

చేసే పరిజ్ఞానము అలవాటు చేసుకున్నాడు. స్వతంత్రతగా నున్న నృత్తిలో మనము సరిపాదించుకోగలమునే స్వతంత్రతగా గుర్తించు మెంటు ఉన్నోగానికి ఆశించ లేదు. ప్రజాహిత్యనిరూపక ఆత్మ స్వాతంత్ర్యానికి ఎక్కువ అవకాశం కల్పించుకున్నాడు. స్వాతంత్ర్యవాంఛ లతనికో బాల్యమాదిగ నేకత్వి నున్నది. లేకపోతే ప్రభుత్వోద్యోగమే ఆశిస్తే ఎప్పుడు ఇతర ఉద్యోగాలు వలరూపాలులబితంపుచుకొనేవైద్యుడుగానోపుండవచ్చును. గోగ పరీక్షలో స్టాదరాబాదులో వున్న మేజరుగాయకులలో మన పట్టాభి తుల్యుడని యెంతమంది వైద్యసోదరులో అంటూంటారు. దేనికైనా మంచికోజులు రావాలిగదా!

పట్టాభి పదవీవ్యామోహం కలవాడు కాదు. ప్రజా సేవాభిలాషి. వైద్యనృత్తిని సునిశితప్రజ్ఞతో సాగిస్తూనే అతడు మన దేశంలో జరుపబడే మహాసభలలోను, గ్రామసమన్వయ లోను, రాజ్యాంగవ్యవహారములలోను పాల్గొని తత్సంబంధీ కులకు అమూల్యసలహాల సందిస్తు కార్యకలాపాన్ని తనచేతి మీదుగా నడచినా యెప్పుడూకూడా సభాధ్యక్షసీతము నలంకరింప నిష్టపడేవాడు కాదు.

ఒకప్పుడు కొంతకాలంక్రిందట గంజాంమండలంలో బరంపురింలో ఆంధ్రీరాష్ట్రమహాసభ కార్యక్షత వహించినపుడు “నా కీసభాధ్యక్షపదవం లే ఏమో మిష్టం పుండదు. నూటికి

కోటికి యెప్పుడైనా సిద్ధపడ్డానా అదైనా మిత్రులబలవతం మీదనే" అన్నాడు. రాజ్యాంగవిషయాలంటే చిన్నతనంనుంచీ ఆసక్తి పెండు. విద్యార్థిగా ఉన్నప్పుడు కాలేజీబేటింగులలో ఏదైనా రాజకీయసమస్య వచ్చినంటే ఆనాడు నిర్మాగ మాటంగా ఘోషిగా ఉరుముతూ ఉపన్యసించేవాడు. ఆలాటి సమయంలో అధ్యాపకు లందరూ ఇతడు భావిలోగొప్పరాజ్యాంగవేత్త కాబోతాడనుకునేవారు. దేశీయ విదేశీయ రాజ్యాంగ తంత్రాలను నెల్లొనించే గ్రంథాలను చాలాశ్రద్ధతోను, పట్టుదలతోను చదివి యంగలి విషయాలను అవగతం చేసుకునేవాడు. శాసనసభలలో సభ్యులుగా వుండే చాలామందికి రాష్ట్రవ్యవహారసంబంధ చట్టాలను చర్చలు చేసేకాలంలో వాటికి సంబంధించిన సర్వవిషయాలను పూర్వపరసంబంధములతో జర్పించి క్రోడీకరించి వివరములు లెక్కలతోసహా సమగ్రుల్ని అందజేయడం పరిపాటుయిపోయింది. అల్లాసలహాల పొంది తృప్తిపొందినవారిలో పట్టభిమామగార్లైన వెంకట రత్నంపంతులు, కృత్తివెంటి పేర్కొనువంతులు మోచర్ల రామచంద్రారావు, మొదలయినవారు.

వారు పట్టాభిగౌరినల్ల పొందిన సలహాలను శాసనసభల్లో చర్చిస్తుంటే ఆభవనమంతా ఊగిసలాడేది. తెనుగుజిల్లాలలో కృష్ణామండలం దేశంలో ఏనూతనోద్యమం వచ్చినా ముందంజవేసి పరవళ్ళు తొక్కుకుంది అందులో మచిలీపట్టణ



మని ఖ్యాతినందిన బందరు మఱీను; 1910 సం॥రంలో వంగ రాష్ట్రవిభజన జరిగినప్పుడు మన దేశంలో బయలుదేరిన వంగే మాతరం హడావిడినందర్బంలో జాతీయప్రభోధం కలిగించిన వారిలో బందరునాయకులే నాయకత్వం వహించారు. వారిలో ప్రధానులు కీ. శే. వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు కృష్ణా పత్రికాధిపతులైన ముట్ల సురి కృష్ణారావుపంతులు, కోస్తాలో హనుమంతరావు, కౌతా శ్రీరామశాస్త్రి, పట్టాభిసేతా రామయ్యగార్లు.

ఈముఠాపారంతా పత్రికలమూలంగాను, ఉపన్యాసాలవల్లను, హరికథలు మొదలైనవాటివల్లా ప్రచారంజరిపి, ఎక్కువగా తెనుగువారికి రాజకీయచైతన్యం కలిగించారు. ఆసమయంలోనే పట్టాభిగారు జాతీయమహాసంస్థయొక్క నిర్మాణ కార్యక్రమంలో చొకటైన జాతీయవిద్యను ప్రసారేపించేందుకు పెద్దలనహాయంతో బందరులో జాతీయకళాశాలను స్థాపించారు. అదే నేటియాంధ్రజాతీయకళాశాల. ఆయన యాజమాన్యంలోనే చాలాకాలం నడిచింది. తీరిక వేళలో కళాశాలావిద్యార్థులకు బోధకుడుగాకూడా వుండేవాడు. అంతేగాక కోవల్లె హనుమంతరావు, పట్టాభిగారున్న కలిసి జాతీయవిద్యయొక్క రూపతత్వాలను నిర్వచించే గ్రంథంకూడా వ్రాశారు.

పట్టాభిగారు మన దేశంలో హోమ్‌రూలు ఉద్యమాన్ని మన దేశంలో ప్రచారం చేయడానికి వచ్చిన అనిబిసాంటువుకు

కుశిభుజుడై నొప్పు ఉజ్జాహరణో పనిచేశాడు. ఆమె పట్టాభి  
లోగల నిర్వాహణానుక్రమము, వివిధవిషయపరిజ్ఞానసంపదను,  
రాజ్యాంగముగల నావేత్తత్వమును జూచి మిక్కిలి ఆదరం అత  
నివై చూపుతుండెడిది. ఈయన నులంకించిన జాతీయసంఘానికి  
నొప్పెధనసహాయం చేసింది. అసహాయముకు పట్టాభి అంటే  
ముంతి గొరిమల చూడడమే కాదు మూతనినెట్టినమే.

ఈ ప్రభాసేవకు సహకారోద్యమం నుంటే ప్రాణం.  
సహకారోద్యమంనెల్ల ఒకమొ సనేకవిధాలుగా వృద్ధిలోనికి  
తేవచ్చునని ఆయన నమ్మకం. మనదేశమున సహకారోద్యమం  
ప్రవేశపెట్టినప్పటినుండి ఆయుధ్యమాని కనిపివిధాల తోడ్ప  
డాలో అన్నివిధాలా పనిచేశాడు. పత్రికాప్రచారంవల్ల నలు  
మూలలకు ఉద్యమాన్ని తొందరగా ప్రాకింపవచ్చునని“ఆంధ్ర  
సహకారపత్రిక” అను పత్రికను స్థాపించితానే సంపాదకుడుగా  
వుండెడివాడు. పాశ్చాత్యదేశాలలో నెక్కడెక్కడ ఈయుద్య  
మం నిరవిగాఢమో, వివిధవిధములుగా దేశాభివృద్ధి కది ఉపక  
రిస్తూందో సహకారవ్యవస్థలు వ్యవసాయంగా నడిపే యెన్నిసంస్థలు  
ఎక్కడెక్కడ స్థాపించబడి యెట్టి మహోన్నతదశ నందినవో  
తీలుపుచూ సంపాదక వ్యాసములలో వ్యక్తికరించేవాడు.

అంతేగాక పట్టాభి విశ్వవిద్యాలయత్నంచేసి సహకారప్రచా  
రములకముగొ స్రవణకు వచ్చుచెప్పి బంధులలో కృష్ణాకో  
లవరేటిన్ బ్యాంకు స్థాపించు నీవాడు. విద్యార్థులచాలా పల్లెట్టిగా

మూలలో సహకారపరక శిష్యులుములను, ప్లాస్టు మునలగు  
[వజోపయోగకరములైన సంస్థలను నిర్మాణించారు. 1937 వ  
సంవత్సరంలో ఆంధ్రరాష్ట్ర సహకార మహాజనసభ నుండు  
వేసంగిలో నిండుపంపిడిలో పట్టాభిగారయ్యధ్యక్షతన, పశ్చిమ  
గోదావరిమండలములో శ్రీపూర్వరుతాలూకా పశి వేసంగిలో  
జరుపబడింది. ఆయన తనధ్యక్షతలమునుండి వచ్చిందిన ఉప  
న్యాసములో చెప్పిన విషయాలు విన్నా చెదినిగాయతనిక ఈ  
ఉద్యమంలో ఎంతయనుభవంవందో చెప్పజాలడంకష్టంకాదు.

ఆయధ్యక్షతములో నుండి లేచి యాయన ముక్తికంఠంతో  
సహకారోద్యమముయొక్క పరిణామపరంపరలు, రిజర్వు  
బ్యాంకు-రూరలు బ్యాంకింగ్, డీర్లు వాయిదా ఋణములవలన  
కలిగే లాభాలాభములు, ల్యాండుఎలియనేషనుచట్టము, కమర్షి  
యల్ బ్యాంకులు-అవి పనిచేయవలసిన క్రమపద్ధతులు, కో-  
ఆపరేటివ్ ఉద్యమము-దానిలో రైతుప్రణాళిక, దానిలోనే  
కాంగ్రెసుప్రణాళిక వాటి నిలకడలు మొనలైన విషయములను  
గూర్చి గంభీరోపన్యాసమును గావించినారు.

మితయు సకరి రాష్ట్రములందువలెనే మనరాష్ట్రములో  
గూడ సహకారోద్యమము సాంఘికోద్యమముగా నారంభిం  
బడినను, తుదకు ప్రభుత్వంవారివాలనాశాఖలలో నొకశాఖగా  
పరిణమించినదనియు నది భావిదేశసాభాగ్యసౌధమున కొక

సోపాన మనియు, ప్రజాసేవకులు సేవాభావముతో దీనిని చేపట్టిననియు వారు అగ్రీధాన్యుగాను పార్టీమనుష్యులుగాను ఏర్పడిరనియు వినరములతో నొక్కి - నక్కాణించెను. పైవిషయములనుగూర్చి చొక్కామూటలు చెప్పక కేవలము వాని ఆదాయ న్యయములు మొదలైన లెక్కలను అణాపైసలుతో గూడ వివరించునప్పుడు చచ్చి పేతుకులు పట్టాభిగారిప్రతిభకు నిర్విణ్ణులైరని చెప్పుటతిశయోక్తకాదు.

అంతటితో గాయన ప్రజాసేవాదీక్ష పూర్తికాలేదు. మనదేశంలో సంస్థాన ప్రజామండలి యొకటి కలదుగదా! దానికి చాలాయేండ్లు పండిత జవహరులాల్ నెహ్రూ అధ్యక్షుడుగానుండి సంస్థానప్రజాపౌరస్వాతంత్ర్యానికి చాలా సాటుబడ్డాడు. ఆయనకుఁ బిమ్మట సంస్థానప్రజామండలికి నవసారాలో జరిగిన సమావేశంలో పట్టాభిగారు అధ్యక్షుడుగా నెన్నుకోబడ్డాడు. ఆంధ్రులలో నిట్టిపదవిని బొందినవారిలో నితడే ప్రథముడు. తాను అధ్యక్షపదవిలో నున్న కాలంలో కథేవాడు సంస్థానములోను, మఱి యితరసంస్థానాలలోను, అన్ని సంస్థానాలలోను, సంపాదించేసి ఆయా సంస్థానప్రజల కష్టపరంపరలను నిచారించి తెలిసికొని వారిహక్కులను రక్షించుటకు, జాతీయోద్యమబీజములను నాటుటకు వివిధవిషయములపై ఉపన్యాసముల నిచ్చుచు ప్రచారమును, సాగించి యా సంస్థానప్రజల మన్ననలను బడసినాడు.

గ్రంథ రచన.

'భువనమునుఁ బూర్వసంభృతపుణ్యగానె  
యనుచు నుదయంబు గాంచిన సుగుణవిధికి  
వనము పురమగుఁ బడు లాశ్చర్యజనకము బగును  
రవనినిధిరత్నపూర్ణయులు ఫలించు'

ఆంధ్రదేశంలో సుమారు నెమ్మొండ్లమంది సాంస్కృతిక  
సేవ పలువిధములుగా చేయువాడగుచున్నది. మన మనదేశాంతా  
బ్రాంధంలో కవికీటి కోటిగుణితల్లది వివిధజాతులనాదలలో  
గ్రంథకర్తలు గ్రంథరచనా విస్మయిల్లినది. అందులో ప్రతీకా  
పరిపాలనారంభమునందు రాజ్యముసాగిస్వతము భూసాంశగీకర  
ణం మూలకంగా మన దేశంలోని దిగుమనీకానంది మొదలు  
ఆనరుకులో కొంత నాడెమ్మందీ పుంది. కొంత వత్తి పుంది.  
మొగలు సామ్రాజ్యమువిచ్ఛిన్నమై పోయినప్పుడు మన  
దేశా స్నానుకునే ఉద్దేశంతో అభ్యుపదేశంగా ఉద్భవ  
కడుగుపెట్టిపెట్టడంలోనే మన దేశంలోని వివిధపుష్పశాస్త్ర  
విషయకగ్రంథాలపై వాని సమస్య పెడింది. అందులో గొందరు  
దొంగవాకిటకు మంచంపేసి మన యుభూర్విగ్రంథ మండలిని  
యోడలమీద తమ దేశాల కెగురుచు పనుగుచున్నది. మన  
ఖాళు రాచకీయపు టల్లకల్లోలంలోపడి యుష్మంప మూచుగోక

మొందవ్వడో చూచుకొని గొల్లు మన్నాడు గొంగ పడిన యూర్పెల్లకుతుక్క ముగిసివట్టి. అప్పుడినుంచీ మనకు పాశ్చాత్య సారస్వతమే గొల్లెంది. ఇంతకూ చెప్పొచ్చే దేమిటంటే రాజ కీయసారస్వతం మన కీనా... మృన్మాన్నమైంది.

ఆకొంత దిద్దగలసమయం మనలో లేకపోలేదు. కాని అనుగువాడు తెలివితక్కువవాళ్ళు అనుకొనే కొండలు మూఢులుబయలు దేరివారి పలుకుబడిని, నక్కజిత్తులనీ ప్రయోగించి మనకు రావలసిన క్షేప్రతిష్ఠను కాజేస్తున్నారు. భారత చరిత్రలో నేడో గేవో వట్టపురై కావలసికీ సిద్ధంగా వున్న అఖిలభారత కాంగ్రెస్ మహాసంస్థ యొక్క కార్యనిర్వాహక సభ్యులూకార్మిగనుయొక్క సరిపూర్ణ చరిత్రమును వ్రాయించడాని కుట్టేశించి దేశమంతటా యందుకు సమర్థుడైనరా యని సింహావలోకినం చెయ్యగూ ఆంధ్రనాయకుడైన పట్టాభి వారి దృష్టిపథంలో బడ్డాయి. అలాని పట్టాభివ్రాధిని కార్మగెనుసంఘ మువారు గుర్తించి గూమహాత్మా-ర్యభాగాన్ని ఆయన నెత్తి మీద బట్టారు. దానిలోమా మున్నాడు. ప్రారంభించాడు.

పట్టాభిగారు గ్రంథనిర్తయనిపించుకోడాని కదేమొదటి ముట్టగాదు. లోగడ కొన్ని గ్రంథాలను వ్రాసి యున్నారు. అందులో వట్టా ప్రధాన స్తుతి. ప్రాచీనపరిపాలనావిధానాలు' తరువాత సాభాపాఠశాలవేత్త కార్మగెనుమహాసంస్థ జనన మొదల 1885 మొదలు 1935 వరకు (అనగా గ్రంథ

రచనాకాలంవరకు) గూర్చి యేండ్లనుండి ఆ మహాసంస్థ అంగీకరింపజేసి పొందుతూ వచ్చిన ప్రతిజ్ఞానుస్వరూపాలను, మనదేశంలో ప్రతియేటా ఒక్కొక్కమా రక్క-డక్క-డ జనునమమతూ వచ్చిన దేశీయమహాజనసభలకు అధ్యక్షులొన్ని స్వకరించిన మహానాయకులను, వారిరాజకీయాభిప్రాయాలను, మనస్ఫులవృత్తులను, ఆచారసభలందు సర్వజనసమ్మతంగా ఆమోదించు బహుతూ వచ్చిన ధీమానాలను, వాటిఫలితాలను తనమూలకంగా దేశంలోను, ప్రభుత్వంలోను, ప్రజాబాహుళ్యంలోను కలుగుతూ వచ్చిన మార్పులకు ఈమహాసభలలో పాల్గొంటూ చేదోడు వాదోషగా ఉండి తదితరకాంగ్రెసునాయకులను స్పృహిషయములలో ముఖ్యమైన వాటిమీది తనయభిప్రాయాలను, వ్యక్తికరిస్తూ అక్షరాస్యులైన ప్రతివాడు చదువుకోవగిసంతి సులభమైనై లిలోను, రాజకీయవిజ్ఞానులు హస్తగతగిసంతిటి హృదయమైనై లిలోను, వేయేల? కాంగ్రెసు సంస్థంటే అభిమానం చూపే సర్వజనసామాన్యం తలలూపటంతటి సులభమైనై లిలోను యీ ఉద్గ్రంథాన్ని తనశక్తి సామర్థ్యాలను, సునిశితబుద్ధిని, అప్రతిమానమేధావిత్వమును ప్రయోగించి రచించాడు.

ఆగ్రంథాన్ని చేతబట్టి యేదేనా ఒకఘట్టం చదవడం మొదలెట్టామా పదేపదే చదువబుద్ధులగుతుంది. అందున్న రసవత్తరఘట్టాలున్నాయి. కొన్నిచోట్ల చదువుతూంటే పట్టాభిగారి కున్నవిషయ పివరణసామర్థ్యానికి ఉంగై పోతాము.

ఆయన రచనాచతురత్వము, సుసూత్ర రీతి భావసంపూర్ణంబైన ప్రతి భాషాప్రతిభానిష్ఠా మేధావిశాలత్వము కండ్లకు గోచరిస్తూ 'అమృత ప్లాట్' భావనిష్ఠమై ఉంది. ఒక పక్కనే నర్వజగత్తుకు ఆదర్శప్రాయమైననుతి గన్న ప్రాచ్యసామ్రాజ్యవైభవముతోను, ఆచార్యకస్థానముగ నున్న బాహ్యకళానిత్య మజ్జానసంపత్తితోను, అన్యదేశప్రజా యత్నిసాధ్యముకాని చతురకార్మికపరిశ్రమలతోను, ప్రబలమైన సైద్ధాంతపర్యంత విశ్రాంతమైన భూరివాణిజ్యసంభూతితోను, ఏనుగు ముందు ఆరువేలేండ్లక్రిందటనే నాగరికతాగ్రగణ్య తికు ప్రధానస్థానముగ నెంచబడుచు నకలకళలకు నిఖిలవిజ్ఞాన సంపత్తికి గురువీతమలంకరించిన యొక మహాజాతి కాలవశమున నిర్వీర్యయై అపగతస్వాగంత్యయై పరాధీనయై పరమబానిసయై తిరిగి తన పూర్వపు బాన్సత్వమును పొందుటకు పడెడి ఆవేద నయు చేసెడి విశ్వైవయత్నములు, అనుభవించు నాపదలు క్రిమానుగతముగా నీపపిత్రగ్రంథమునందు వివరింపబడుట దేశీయ జాతీయ రాజకీయ వాఙ్మయమునందే గాక ప్రపంచ రాజకీయసాగర్వతమునందుకూడ ఉపైందనజాతీయమహాసభా The History of the Indian National Congress చారిత్ర మగ్రహీత మలంకరింపగలదనుటలో నావంతయు సందేయము లేదు.

ఇంతటి విశేషము. ఈ గ్రంథము పలువిధములైన మితర భాషలలోకి భాషాంతరీకృతమందుటయు, కాంగ్రెసుమహాసభయొక్క



అర్థతాత్పర్యనసనూనేరమున బహిర్గతమగుటయు కృత్రికత్వముక్కయు, చరిత్ర భావికాదులు దేశసౌభాగ్యప్రస్థాపన పరిణయగుచున్నది.

## ౬

అ కా శి వా గి.

‘ఒకచో నేలను బవ్వలించు నొకచో

నొప్పారు పూసజ్జపై

నొకచో శాకము లారగించు నొకచో

నుత్కృష్టశాలోదనం

ఒకచో బంతి ధరించు నొక్కొకతత్వము

యోగ్యాంబరశ్రేణిలె

క్కను కానియడను కార్యసాధకుడను

ఖంబుకొ సుఖంబు స్కందెకొ

ధరతఖండంలో పోచినకాండంబున నీటివగకు దేహికా  
లాన్నిపరిశోధించి చూచినా జ్ఞేయస్ఫూర్తిప్రతిభాశాలు ధైర్య  
మహాకవులు, విద్వాంసులు, సాయకులు, పర్వకులు, సమ్మా  
హనవిద్యాప్రవీణులు, మతకర్తలు లెక్కకు మిక్కిలిగానున్నట్లు  
కన్నట్లు. అయితే యోగైలన్నిటిలోను ఎక్కడో కొందఱు  
మాత్రమే యోగిత్వమునుబట్టి ముందున్న భావపరిణామము

తమ దినవ్యవహారాన్ని చూడటానికి కాలంలో దేశమంతటా విరిగి మేల్కొనగలగూడదని కోరుకుంటున్నాను.

ఏడున్నెమంగని దేశంలో అపద్ధిష్టంగా ప్రచారం సాగాలని యొక్క ఊరి పరోక్షాన్ని వ్రంశియి. తిరిసాధనములద్వారా ప్రచారప్రియత్వం చేసే. నికంతు ప్రత్యక్షంగా నిలబడి చేసే ప్రచారం యొక్క ప్రతిభాశాంతిగా వ్రంశిరతుందన్న విషయమును ఏమాత్రం ప్రసంగించుట కలపరాదు నాకాదన లేదు. ప్రచారపరిష్కారానికి సాధనాలతరాలు లేకపోలేదు. పదులూ వందలూకూడ వున్నాయి. వాటిల్లోను ప్రధానస్థానాలను ఉంచుమించుగా అక్కరించేవీ వున్నాయి. విదేశీయులు ఏలుబడి వచ్చిన కొన్నాళ్ళనుంచీ ఆసాధనాలు యింకా యింకా కొరతగా బయలుదేరుతున్నాయి ఈ సాధనాలన్నటిని తలదన్నినది నక్షత్రత్వం అంటే ప్రచారకుడు ప్రేక్షకుల కభిముఖంగా నిలిచి తనవ్యాధిభావాలను నిష్కల్మషంగా వెల్లడించడం మున్నమాట. తక్కువ సాధనాలన్నీ పరోక్షమందుం జేపి కాబట్టి యిది నిష్పక్షాంత్యం, వెల్లడించలేవు. అందు చేతనే నక్షత్రత్వం (ఉన్నత్యం) ద్వారా చేసిన ప్రచారం చిరస్థాయి జూతుంది."

మన దేశంలో లోక ప్రజలచూస్తే లెక్కలేనంతమంది మహావిద్వాంసులు ఉన్నారు. వారిలో కొందరు పరాయిమనస్సే,

ఉన్నచోట నోరువిప్పలేదు. కొంత కాలం తలెత్తమందున్న బడి బడి వాగేస్తారు. కొంతమంది కాకితంమీద కలంపెడితే కలియుగ వైకుంఠం కనపడేలా వాస్తారు. నాభిలో జడితే, కాళ్ళి నేతులు స్వాధీనం అవుతాయి. ఏడవ లాసలు తారు. ఇది సాధారణంగా మనకళ్ళయెదుట రోజూ కనిపించే దే? ఎక్కువగా కళ్ళ తే వాచాలత్వం పూజ్యం కావడం, నానాలు పడతే తేలిక కాకపోవడం సహజంగా లోకమంతటా వుంది. ఈ రెండూ పట్టుబడడానికి పూర్వజన్మ సుకృతం ఉండవలసిందే. అల్లాటి పూజనీయులు మనలో వేళ్ళమీద లెక్కపెట్టదగినవారుగా ఉంటారు. అయితే భారతీయులై ప్రత్యేకంగా ఆంధ్రులైనవారిలో గూడ తమ దేశంలోను విదేశాలలోను కూడా తమ గంభీర వచన ప్రవాహాధోరణిని చవిచూపించి దిగంత విశ్రాంతి అయిపోవడాలు వారిలో వివేకానందస్వామి, రామకృష్ణ పరమహంస, రాజారామ మోహనరావు, బాలగంగాధర తిలక్ మొదలైన పుణ్య గురు మహావక్త్రులున్నారు. అయితే వారంతా మత ప్రచారకులే.

రాజకీయోద్యమ ప్రచారానికి ప్రధానంగా ఉపన్యాసమని పదేపదే చెప్పనక్కరలేదు. వేలాది జనులలో నువ్వులే స్థానమున నిలబడి గంటల తరబడి మాట్లాడడం మనది గొప్ప ప్రజ్ఞయే. ఆంధ్రులలో అట్టి ప్రజ్ఞావంతులలో నల్ల, ఆగ, వెంకట రత్నం నాయుడుగా కొకరని తెలుగు సోదరులంతా యెఱుంగుదురు. కొంత కాలము వారికి శిష్యులరచూపుగా నున్న పట్టాభి

కుండా గురుశుశ్రూషాఫలితంవల్ల కాబోలు నక్షత్రత్వంలో మంచిఉపజ్ఞ కలిగింది. దాన్ని ఫలవంతంగా చెయ్యడానికి యనుభవంకూడా అత్యవసరమే. పట్టాభిగా రీవిషయంలో కేవలం వాగ్దానం ఉపయోగపడదు.

ఆయన ఉపన్యాసం అర్థరహితంగానూ, ఉద్దేశపూరితమైన శబ్దబాడంబరసహితంగానూ ఎప్పుడూ వుండదు. చెప్పదలచుకున్న ప్రతివిషయాన్ని సహేతుకముగనూ, సప్రమాణముగనూ, ఆకర్షణీయంగానూ బలపరచి శ్రోతల నానందసాగరంలోనూ; ఆశ్చర్యతరంగాల్లోనూ ముంచివేసి ఉండించే ప్రజ్ఞవుడివైగా ప్రతిమూటా మధుకజాలను విరిజిమ్మేటట్టుగానూ, అమృతం పోణికినలాచేటట్టుగానూ ఉంటుంది. ఒకప్పుడు భావోద్వీక్తాన్ని మరొకప్పుడు ఉత్సాహాన్ని కలిగిస్తుంది. నవరసభరితమైన సభారంజకమైన ఆయన ఉపన్యాసానికి ముగ్ధులు కానివారుండరు.

పట్టాభి మాతృభాషలోనూ, హయాభాషలోనూ, ఉర్దూ మొదలయిన దేశీయభాషల్లోనూ నిరంతరము యెడతెగని పరిశ్రమవలన సునిశితపాండిత్య మలగచుచుకొన్నాడు. ఆయన ఏభాషలో ఉపన్యసిస్తున్నా అతరభాషాపదముల కలగలపూవుండదు. నిర్దుష్టమైనరళమైన సుధామాధురీలహారిని బోలి నడుస్తుంది. పైగా ఆయన ఉపన్యాసంలో మాట్లాడేభాషకు అను

గుణమైన భాషాసాంప్రదాయస్థిరములైనవనూలు, సామెతలు, జాతీయములు, చాటుపులు పద్ధత్యవ్రదేశాన్నిండి కొండదిగున సెలయేటిలోనికి చనుత్కారం నీరు దొర్లు పల్లు దొర్లుతెలు ఎన్నిగంటలు మాటలాడనివ్వండి మనము ప్రతినిత్యము అలవాటుగా వాడేవి మనభాషలో ఎనుసుకుపోయిన ఇంగ్లీషు మొదలయిన అన్యభాషాపదజలములో నొకకణ్ణుము జారడమంటో వుండదు. ఇల్లామాటలాడే శక్తి వంతు లరుదుగా వుంటారు. లోగడ చాలాకాలం మదరాసు జస్టిస్ మంత్రినిర్దాని కగ్రస్థానాధిపతియై ఆంధ్రసారస్వతాభిమానియై పండితుడై భాషాత్రియివేత్తయై గావకీయవేత్త యనిపించుకొని ముచు మంత్రిపదవికి తిలోదకా లిచ్చి దివి కేగిన శ్రీ కానుగల్లురాజా వారి కుండేదిట. తర్వాత ఆంధ్రరత్నమన్న పేరునకు సార్వకల స్థిరీకరించుచున్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారుకుడా ఉపన్యాసవేదిక నెక్కి దిగేవరకూ ఐక్యకంఠంకోసం ప్రోత్సాహంధ్ర భాషాసాంప్రదాయప్రదర్శనమా యేమిట యనుకొనునట్లు మహాసభపై సమ్మాహనాస్త్రం విడిచినట్లు భావపరంపరలను గుప్పేవాడు.

బొంబాయి నగరంలో ఒకప్పుడు సమావేశమైన దేశీయ మహాజనసభలో పట్టాభి ఒకతీర్మానంమీద నందలాది మాల్వీలు, ఉర్దూపండితులు వుండగా ఉర్దూభాషలో అసర్గళ ధారలో ప్రసంగించడం మారంభించాడు. ఆతీర్మానంమీద

యంకా యెంతయునుగో ఎంతోపవాదాలు చెయ్యడానికి నీవు  
లోని కల్పనలను బయటకు తీసి పడును పెట్టుకొని సిద్ధంగావున్న  
యోధులవలె సాన్నిధ్యకై యున్నాను. పట్టాభిగాతి ఉద్దేశాపాంక్షి  
శ్యప్రతిభా కానభిగో నున్న షకాల్వీలు, ఉద్దేశాపాంక్షితులు  
నిశ్శేష్టులై సర్వములై నారు.

పట్టాభిగాతికున్న పాదప్రసాదానశక్తి యప్రతిహతము.  
బుద్ధివంతుడాయన ఎదిగివాడు మును భింభంబులుగాచేస్తూ, తన  
వాదనను బలపరచుకొని స్థిరీకరణం చేసుకోడానికి పన్నేయుక్తు  
లను హేళననానమును తద్బాదకాశిల్పమును వేరుగళ్ళతో  
లక్ష్యచవులతో వింటూన్న ఆనందలోనే యున్న ప్రసిద్ధపురు  
షుని పరీక్షించునన్న తన స్నేహితుడితో “అహా! ఏమి యిచ్చు  
తవాదశక్తి. ఆటముభాసికేరంపనై నులా పడునుపెట్టి మూడో  
వైపున శిలాకర్మశములైన కఠినదంతాలు ఏగించాడుగాబోలు  
ఈయన ఉత్తరయ్యాస కాని లాయకే క్రియనుండు హైకో  
ర్టులో ప్రాక్టీసంతా మూయనే గుత్తగొనేవాడు. అన్నాడు.  
ఆస్నేహితు డామాటలు విని అందుకు సందేహమా అన్నాట్ట.  
పట్టాభివాదనాబలము ప్రతివాదుల కప్రతిహతము, అనివార్య  
మూసు. ప్రపంచంలో ఎవరికీ తిట్టని ఊహలూ మరల తిట్టడం  
వల్ల వాళ్ళు నిపటికొంద సేనావలె నెలకలబోతూ కళాపహ  
నులై పల్లనాతా బా కాల్పవలసింద.

ఒక సంవత్సరం పాటాలో అభిభావితకాంగ్రెసు సంఘసభ జరిగింది. దానికి దానలసినవాళ్ళంతా వచ్చారు. ఎంతో తటంగం జరుగవలసివుంది అసభలో జేదో యొక హంశంమీద మనవట్టాభిజీ జహ్నుపంజీనుని జపకుడును, న్యాయవాదనృత్తిని వినర్జించేవరకు యూరపుఖండంలో న్యాయవాదిగావుంజి యచటి న్యాయస్థానాలను తనవాగ్దేవ్య శద్యంచే ఉఱూతలూగించిన స్వర్ణీయమోతీలాల్ నెహ్రోగిని నాగపగ్గి వాదనలు చెలరేగినవట. ఆప్రతిద్యంన్య లిద్దరు సుంతులకోలది యొకరినిమించి యొకరు చూపుతూ వచ్చిన వాదనాహామి, వాక్కుశలము, యుక్తిప్రయుక్తులు, ఎత్తిపొడుపులు, విద్యన్య ణులకు ప్రకృతిచిహ్నములైన యూసడింపులు, యొక్క సభ్యుల నందరిని చకితులుగాను, విభ్రాంతులుగాను చేయుచు మేకాకుండా పట్టాభిలోగల యనన్యదుర్లభమైన ప్రతిభ విశేషమనంతము ఖముల బ్రకాశించి సభామండపం యావత్తు జ్యోతిర్మయం అయిందట.

## 2

పత్రికా ప్రచారము.

‘నీతిప్రాథవిహారులైన సిపులుల్

నిందింపనీ మెచ్చనీ

భూమికి చెందిన సంపదల్ నిలువనీ  
 గాఢంబుగా సాగనీ  
 భూతం బప్పుడు పొందనీ నియత్తిమై  
 గానీయుగాంతంబునకే  
 గీతిజ్ఞాన్యుపదంబు దప్పగుగదా  
 నిత్యంబు ధీరోత్తముల్."

ఏదేశంలోగాని యేనూతనోద్యమాన్నైనా ప్రచారం చేయవలెనంటే దానికి ప్రధానాధారాలు రెండుమాత్రమే. ఒకటి వక్తృత్వం. రెండవది వార్తాపత్రిక. అది నాగరికత వ్యాపింపజేయడానికి సర్వాధికారం ఉంటాయి. పత్రిక నడపడం అనే వ్యవహారమునకు ఇంతో నేర్పండాలి. వివిధప్రాంతములందలి సమూహాలను స్వీకరించడం, లోకజ్ఞానాన్ని పెంపొందించే వ్యాసాలనే ఏమి కొనడం, ఇంకా ఎన్నోకష్టాలుంటాయి. మన దేశంలో మహాన్నతస్థానాన్ని కల్పించిన పత్రికలు చాలాకొద్దము. కొన్ని పుబ్లిక్ పుట్టి మఱుగో మాడిపోతాయి కొన్నింటి కేడిగిలోనే చెడిసికొడుతుంది. దీనిక్కారణాలన్నో పున్నా అసలు కారణం సంపాదకుని అసమర్థత.

సాధారణంగా మానవప్రపంచంలో మాటలాడగల పాపము కలమాషివలె ఏ కలమాడిందేవారికి నోరు పెగలదు. మనపట్టాభియు రెండింటిలోనూ ప్రముఖులను పొందినవాడే.



నోరు విప్పేడా గంటలాదిగ గణగణమోగుతుంది. కలం చేత పట్టేడా కలకల్లాడవలసిందే. ఈయనకూడా వాగ్దాపత్రిక నడపాలనే ఉత్సాహంకలిగింది. వెంటనే లేజింగ్ లోచించేస్తాను" అని అనున్నట్లు లేవదీసాడు. మూడో గాటికి చేరేము పెట్టడమా అని అలోచించి దినవాణి, తరవాణి, కొరడా, బిరడా అలాంటి పేర్లు పనికిరావు. పేర్లొకూడా ఉన్నతైతన్యం ఉండాలి అని తనవ త్రికకు "జన్మభూమి" అని నానుకరణం చేసాడు. చూడండి పేరెంత పఖండగావుందో—

అయితే మొదట్లో మాతృభాషలో నడుపుదామా? రాజకీయభాషలో నడుపుదామా అని యోచించి యోచించి చివరకు ఇంగ్లీషులోనే నడపడానికి నిర్ణయించాడు. అప్పుటి దేశకాలస్థితులనుబట్టి ఇంగ్లీషులో అవసరమైంది కూడా. దాని క్కాటకాలుగూడా లేకపోలేదు. అదంతాచెప్పి మిస్కలిసి విసిగించడ మిష్టంలేదు. జన్మభూమిక మనభాషలో సర్దుమున అర్థం వుట్టినచోటుఅది. సరియైన ఇంగ్లీషు మాట Birth Place

పట్టాభిగారి జన్మభూమిలోని వ్యాఖ్యలను, సంపాదకీయ వ్యాఖ్యలను చదువుతూన్నప్పుడు అందలి సునిశితవిమర్శనా చాతుర్యరహిత, వివిధవిషయకవిసేచనాపరిజ్ఞానము సూటిగావేసే పొడిమాటలు, ఇతరము, నిత్యకూర్మి సాయప్రకటనము ము

కాధవని సంపాదకులైన ఆయనప్రతిభ ప్రతిఫలించేది. ఆయన అసలే నిర్మలమాబ్బమైన మునిషి. అందులోను ప్రజాబాహుళ్యానికి సర్వాంగసుందరంగాను, విజ్ఞానవిహితంగాను, జాతీయోద్యమాంగురాలు వెల్లివిరిసేలాగాను ప్రచురించే తన పత్రికలో అలాటి అసభ్యులకి తావుండనిస్తాడా?

జన్మభూమిపత్రిక పట్టాభిగారి జన్మభూమిలో నడిచింది. యనతికాలమేయైనా అప్రతిక తన యశోవల్లికను భారతదేశమంతా అల్లుకోవడమే కాకుండా విదేశాలకు పయనించి అక్కడివిజ్ఞానవేత్తలను, గొప్పగొప్ప ప్రతికాధికతులను, పత్రికాపాఠకులను, భారతీయప్రతిభావైశద్యంతోను, ఆవేశపూరితగంభీరనచోమాధుర్యంతోను, సుప్రతిష్ఠితమైనందవభావవరంవరలతోను దిగ్భ్రమ నొందజేసినది.

ఆంధ్రవిజ్ఞానవేత్త, నైద్యవిద్యావేత్త, జాతీయవిజ్ఞానజీవననిర్మాత యైన పట్టాభి ప్రతికాసంపాదకత్వమును త్యజింపకుండా బొంబాయి, కలకత్తా, అలహాబాద్, లక్నోలవంటి యేమహానగరంలోనైనా ఆంగ్లభాషికపత్రికకుగాని, ఆంగ్లవారిపత్రికకుగాని సంపాదకుడుగా వుండివుంటే ప్రపంచమందలి సుప్రసిద్ధపత్రికాధిపతులను లెక్కవేసేటప్పుడు ఒకటోవాడుగానో, రెండువాడుగానో వచ్చియుండేవాడు. అంతేగాకుండా హిందూదేశపత్రికాసంపాదకమండలికి నాయకమణిగా విరాజిల్లుచుండడివాడు. కాని యామేధావి దేశంలోని అన్న

విధములైన ఉద్యమాల్లోను నీవర్గీకారం చేయవలసి వచ్చి నందున నాయోగ్యతను పొంద లేకపోయినా...

పట్టాభిగాడికి ప్రజ్ఞ బకదాల్లోవుండి మరొకదాల్లో తన పోలేదు. ఏనాతనవిషయాన్నిగాని, నిమిషాలమీద లెప్పివే గంటలమీద అనగావాన చేసుకునే బుద్ధిస్థతెన్నంవుంది. ఇన్ని లోకవృత్తాల్లో తలనూర్చి పనిచేసే అప్రజ్ఞాధుగంధరుని వ్యవహారదక్షుడనికూడా అనితీరాలి. ఏనూతనవ్యవహారం ఆయన చేతిలో బెట్టినా అరిటిపండువో లిచేటంత సుగామింపంగా ఉసి పారేసేవాడు. ఆన లాయనకు క్రొత్త ప్రమీడికి అన్ని స్పృహ విలే. వ్యవహార రాక్షసవత్సేతిలో అంటపెసిన చెట్టు వ్యాపారసంబంధమైన వ్యవహారాలను, వందలు పేలు చిక్కులు విడదీసి పరిష్కరించడంలో గొప్పచేర్పు సంపాదించాడు. అప్పు ఆస్తులెక్కలను ఎంతగడవగొయ్యిగావున్నా నిమిషాలమీద అణాపై సలతోకూడా చిక్కులు విడదీసేవాడు.

బ్రిటిషుప్రభుత్వంలో కొన్ని దేండ్లనుంచీ వేలాదిజతలను పుచ్చుకుంటూ పెద్దపెద్దజిగ్గీలు, బిరుదులూ తిగిలించు కొని ప్రత్యేకప్రభుత్వశాఖలో ప్రధానోద్యోగులుగా పని చేసే వందలాదినాయనమ్మలు మాసాలకి మాసాలు ప్రెక్షలు కట్టికట్టి గుంజుకొని యహోరాత్రాలు క్రిందా మీదా పడి తుదకి తప్పుడు తడికలే తయారుచేసి ప్రభుత్వంనల్ల చివాట్లు

తింటూ బోసనలుకావట్టి గడ్డగవలూడుతో దొరతనానిక చేతు  
బొగ్గనూదిన కానిం పొచ్చుగాని మారికపురేల్లు రేషియో,  
బొంగింగ్ యంకా అతిచుట్టెన అర్థకసంపత్తిని బలపరిచే  
యనీ విషయములను తృణస్రాయంగా తృటికాలంలో అణా  
వైసలతోను అణా పనిగొట్టి పూజిత కలవాడు. అర్థకశాస్త్ర  
నిషయములను అన్వేషణల కుండాహాయి నేను అర్థకశాస్త్రం  
లో గొప్పయని తెలుసు చెప్పకుంటూ యితరుల మెప్పులనందు  
కుంటూ నచ్చినవానితో సమానుడగా తూగుతాడు, అట్టి  
యగ్రాంశవ్యవహారానదీసిక ఆయనలో వుంది.

ఆలోచనవ్యవహారదేశు జిప్సడూ సంకుచితభావాలకీ,  
చిగ్గచిన్న సంస్థలను స్థాపించడానికీ యత్నించలేదు. ఏది మొ  
దలుపెట్టినా వందలాదిపదలు బ్రతకడాని కాధారంగా  
వుండేది. పరవగా లాభాలు వచ్చేది పెద్దయెత్తుగా అరింభించే  
వాడు. అరింభించినదగ్గరనుంచి అడుగువక్కు అంచనాలు  
వస్తూ యెంతటివాణ్ణిగా బోల్తాకొట్టించి కార్యం సాధించి,  
కార్యశ్రమం ఉపసరించుకున్నాడు.

ప్రతిరాష్ట్రంలోను బహుభీమకంపెనీలు విశేషంగా  
బయలుదేరి విరివిగా లాభాలు వస్తూ ఉదినాభివృద్ధిగా సర్వ  
తోముఖంగా విజృంభించి బాగుపడటం చూశాడు. అంధ్ర  
రాష్ట్రాని కుండా ప్రత్యేకంగా అంధ్రులకొక భీమాకంపెనీ

వుండితీరవలసిందేనని యోచించి తనవ్యవహారదక్షతను, పలుకుబడిని, ధైర్యాన్ని ఊతగా జేసుకొని ఆంధ్రయున్నాయైరెన్నుకం పెనీ స్థాపించాడు. అదియున్నాడు హరిహరదేవగిరిలో ఇంచుమించుగా అంతా శాఖోపశాఖలుగా విస్తరించి ప్రాంతాన్ని పట్టాభి నందుతోన్నది. మహానగరం అన్నిటిలోకూడా యీ కంపెనీకి బ్రాంచిలు స్థాపించాడు. కాని కొన్ని కారణాలవల్లగానే తానాకంపెనీతో సంబంధం నడలుకున్నాడు.

అంతటితో ఆగాడా! హిందూస్థాని ఇన్సూరెన్సు అనే సంస్థను స్థాపించాడు. ఈనాడు దేశంలో నాల్గవేళ్ళకు సరాసరి గొప్ప వ్యాపారం నడిపిస్తున్న భారతలక్ష్మీ బ్యాంకు, ఆంధ్ర బ్యాంకులను స్థాపించాడు అవి యిప్పుడు మోఘంగా పని చేస్తున్నాయి. ఈసంస్థలను స్థాపించడంలో ఆయనచూపిన యోషిక, ధైర్యము, పరోపకారపారీణతి మెచ్చుకోతగ్గదే. ఆ పిమ్మట కొంతమంది మిత్రులతోగలిసి హిందూస్థానీ పబ్లిషింగ్ కంపెనీ స్థాపించాడు. అలిండ్రియా స్పిన్నర్స్ ఎస్సోషియేషన్ ఆంధ్రశాఖ స్థాపించి జనులంగనకు చౌకధరలకు వస్తువులందే యేర్పాటు చేశాడు.

ఇవన్నీ యతని కార్యనిర్మాణదక్షతకు నీటుగాల్సి, పట్టాభి దురదృష్టవశమున నీచౌర్యాగ్ర్య బానిసదేశంలో పట్టాభి కుండా స్వాతంత్ర్య మనుభవించే యేదేశంలో పట్టాభి అతడు



మొదటినుండి యుక్తిలోనికి వచ్చుచున్న యువగుఱులలో నడచిన పట్టాభిభావమూర్తి మింకొకనంక కన్పించవును. ఆతఁడచంచలజాతీయవాది. ఆదినుండి కాంగ్రెసుసభ్యత్వము ను స్వీకరించివాడు. మనదేశముం దామూరాష్ట్రములలో ప్రతి ఏసా జరుగుతూ వచ్చిన దేశీయమహాసభలకు, కాంగ్రెసుసభలకు, కార్యనిర్వాహకసర్గసభలకు హాజరయ్యేవాడు. 1907 క్కడ చేతులు నలుపుకుంటూ కూర్చోకుండా తానును హాసభాకార్యక్రమాలలో భాగంపంచుకునేవాడు. 1908 తేకాను. 2, క్కోక్క-ప్పడు ప్రధానపాత్రినే ధరించేవాడు అనసమునెంబడిని క్లిష్టపరిస్థితుల్లో తగినసలహాల నిచ్చేవాడు. ఆకారణంచే అసతికాలంలో మహామేధావంతుడని, దేశసేవకాంగ్రెసుకు రాజకార్యధురంధరుడని పేరుపొందాడు.

పట్టాభి ముఖ్యంగా నానభలకు హాజరై వచ్చుడు నాంధ్రరాష్ట్రవిషయకములైన సమస్యలుమీద దీక్షగా కృషిచేశాడు. నేనాంధ్రాభిమానిని అని నిరూపించాడు. కాంగ్రెసుసేవకు ప్రధానాంగములైనవి నిర్మాణకార్యక్రమము, అనహాయోద్యమము నని విశ్వసించి వాని నిర్వహణమునకు యథాశక్తిగా పాటుపడ్డాడు. మహాత్ముని రసనాగ్రమునుండి వచ్చు నిగమములను సుగమములుగా విప్పి చెప్పగల భాష్యకారుని, ఆతని ప్రవచనములకు రచనలకు వ్యాఖ్యాత అనీ మెప్పుపొందాడు.

ఒకప్పుడు కాంగ్రెసు చీలికైన వామపక్షము, కుడి పక్షమునని వేరుపడిపోయి వామపక్షమువారు కాంగ్రెసును వామవాద శాసనసభగానే మనశ్శక్తివ్యమని అందోళన మొనరించితే కుడిపక్షంవారు కుడివాదమును అపరిస్థితుల్లో పట్టిభి కుడిపక్షమనే వ్రాసి శాసనసభలలో మంత్రిలకు రాజ్యాంగ విషయ క సంపూర్ణాధికారము, శాసనసభామోదితములైన చట్టములను గవర్నరు రద్దుచేయే యధికారంబు యవి యనులుబరిగే యధికారము లభించునరకు శాసనసభాప్రవేశ ప్రయత్నము వ్యర్థమని నిగుపయోగమని గుండెకొట్టుకొని పోయితి నిద్దవద్దని ఘోరకా పజ్జయించి చెప్పాను.

హరిదీప్తినిచోటే చెడ్డావ్రండుందికదండీ! అది రెండూ కనబట్టలుగా! చూడండి గాంధీమహాత్మునికి మిత్రకోటిలోని వారంతా యూనిఫర్మ్ మున బెరుసుంటే మహాత్మునికిబంధు వర్గంలోనివారు గూడ బ్రతాసీదార్లు అయిన రాజాజీప్రభృతులు వైశాసనసభా ప్రవేశ నయస్య రావడంతోట చాటుచాటున, చంకలెగరేసి పదనీవ్యామోహ పాశబద్ధు లవడంచేతో; రాజ్యాంగము, ఘంటాదంగా నడుస్తుంది. ఫరవాలేదని భాంతి పడో యెన్నికలు రావడంతోట దీక్షతో అహారాతాళు ప్రహరణతోనీ తాముకుడ అభ్యర్థులుగా నిలబడి జయమంది శివసూక్ష్మలై అంతఃపురం మంత్రిలై యేంబావుకున్నారో, యెన్ని ప్రకటనలు, అవస్థలు పడ్డారో కళ్ళాణాచూచాంగా!



అటుపిమ్మట వారంతలావారే మాకీపదప్రలాదు మోక్షో? అని బయటపడ్డాక పట్టాభిగారి యభిప్రాయము సరియైనదే యని పెద్దల్లుగహింపలేదా! పట్టాభిన్నేహితులు కొందరు నువ్వు కూడా శాసనసభకభ్యర్థిగా నిలబడమనిబోధించి నొనూచినట్లు తిన్నూరట పట్టాభిచేత నిజమేమో?

నిర్మాణకార్యక్రమంలో నిర్మలసత్వాసం కలిగియున్న పట్టాభి అఖిలభారతచర కానంఘసభ్యుడుగను, ఆంధ్రరాష్ట్ర చరకాధ్యక్షుడుగను ఉండి ఖిష్టరు ఉత్పత్తికి, గ్రామపరిశ్రమల ప్రోత్సహానికి తీవ్రమైన కృషిచేశాడు. అస్పృశ్యతానివారణ మంటే పట్టాభి కభిమానం మెండు. ఇది కాంగ్రెసుప్రణాళికలో చేరకుండానే విద్యార్థిదశలో గురుపాదము నల్ అగ్గ శంకట రత్నంనాముడుగారి ఉపదేశప్రోత్సములనల్ల హరిజనసేవ నారంభించాడు. ఆ రోజుల్లో బందరువంటిపట్టంలో గ్రామ్యాణ గృహస్థున పట్టాభి హరిజనులను తనముంటిసేవకులుగా నియమించి అస్పృశ్యతానివారణ కాదర్శకుడైనాడు.

८

రాష్ట్ర ప్రజా బోధ ము.

“విద్యాభోజాలు రాజరాజులు కవుల్  
వీరనృతుల్ కృష్ణరా .

అప్పుడప్పుడు పక్కన ఉన్నవారిని పని  
 తొందరిగా మోహింపజేస్తే  
 అప్పుడప్పుడు మహాదేవతలు కూడా  
 నవ్వుకుంటున్నట్లుగా  
 విద్యార్థిప్రభ యస్తమించినదియు  
 గొన్నింది, పాత "దేశం"?

అహా! మహాదేవతలు మంచి సుపుష్పాలు. గన్న యాంధ్ర  
 మాత యెందులకో కన్నీరించుచున్నది. ఎందులకో యననేల?  
 తోడికాంత లందరున్నంతటి భూషణాంబరధారిణులై ప్రత్యేక  
 కర్పాస్థి ప్రభ వానువిలసిల్లే కళ్యాణ భక్తు మనుచుండ మనతల్లి  
 కిది తలవంపుగాదా? అంధ్రవ్రతులు నిర్వీర్యులా? తోడి  
 వారలకు ఏవిషయంబునను దీటులేకాని దీనులు కారుగదా?  
 తమమాతృమూర్తి దీనత నడంపలేరా?

పట్టాభి నిలువనూ ఆంధ్రుడే. ఆరూపములో ఆవేశ  
 ములో, అభిభాషణములో, అభిప్రాయాలలో, అభిమానంలో,  
 అదీ ఇదీ అననేల అన్నిటిలోను ఆంధ్రత్వంతోలుకాడుతూ వుం  
 డుంది. ఎన్ని దేశాలో మనలో సమానప్రతిపత్తి లేనివి ప్రత్యేక  
 కర్పాస్థిలు సంపాదించుకున్నాయి. అయితే దేశాంన్నంతనీ  
 భాషాసన్నియక, రాష్ట్రపద్ధతిని విభజన చెయ్యందే ఆయా  
 రాష్ట్రములు ఆధిపత్యగాను, నైజామీకంగాను, ఆధ్యాత్మికంగాను,

బలవత్తురంగాను వృద్ధిపొందజాలవనే లాభిచ్యము విశ్వాసముగల పట్టాభి ఆయుదేశాన్ని మనసులో బెట్టుకొని 1911 - 1912 మధ్యలో అసగా యువ్వుటి కించుమించుగా ముప్పదిరెండేండ్ల క్రిందిని ప్రత్యేకాంధ్ర రాష్ట్రముగాను అవశ్యకతనునిరూపిస్తూ ఆంధ్రరాష్ట్రము అననరమా కాదా (Andhra Province for againt) అనే గ్రంథం విశ్వసనీయములైన ప్రమాణాలతో వ్రాశాడు.

మనదేశంలోని ఆంధ్రనాయకులు చాలామంది సమయానుకూలముగా అననర నచ్చి నవ్వడం ప్రత్యేక రాష్ట్ర నిర్మాణావశ్యకతనుగూర్చి యశోనిధిమాలిగా ప్రబోధించేస్తూ నేవున్నారు. ఈముప్పదియైదేండ్లనుండి కాసి అడుగుచేతనో మందుతిన్నపామల్లా మండకొడిగానే వుండిగాని రెచ్చిల్లలేదు. మనదేశంలో కాంగ్రెసువారు మంత్రీపదవులను స్వీకరించిన తర్వాత ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణావశ్యకత విషయమై శాసనసభలోనొకతీర్మానంచేశారు. అది గవర్నరు సమ్మతించి జరిగింది. శ్రీ మద్రాసుగవర్నరుకుడా సుముఖంగానే వున్నాడు. అది ఫలితంలోకివచ్చేనరికి గొడ్డుగేది బోయింది. దీనిక్కారణం అరవల అడ్డుకో లంటున్నారు. నిజానికడికుడా ఆలోచించవలసిందే ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రమేర్పడితే యిప్పుడు ఆంధ్రదేశాదాయంలోంచి తమిళదేశానికి ఖచ్చితమైన నాలుగో వంతు సున్నయిపోతుంది. పైగా చాలామంది అరవవాళ్ళు

కుక్కగారు లభింపవు. ఇలాంటివస్త్రాలు ఎన్నో వున్నాయి. ఈ విషయంలో అప్పుటి కాంగ్రెసుపథానమంత్రియైన రాజగోపాలాచారిగారు ఎన్నో మమ్మక్కు... చేశాడని ఆంధ్రుల్లో చాలా మందికి అనుమానం వుంది. రాజగోపాలాచారిగారిని నిర్ధారణగా చెప్పలేముగానీ ముత్తాని కవరో తమిళనాయకులే అయ్యుంటారు. సందేహం లేదు.

ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు తగిలే యాయస్థులొక ఒక్క తిమిళిళుమీరిన కే తగిలే నయ్యడంకూడా న్యాయంకాదు. మన తెలుగువారిలోకూడా చాలామంది పదవీహ్యమోహపాశ బద్ధులై పదవులు పొందించగానే ఆంధ్రరాష్ట్రప్రజాభాగిని మీద నీళ్ళు చల్లుతున్నారని. ఏనోళ్ళతో కావాలని డబ్బా వాయిదాగో ఆనోళ్ళతోనే కొన్నిచోట్ల వ్యతిరేకులుగాను, కొన్నిచోట్ల మూనులుగాను ఉంటున్నారని. పట్టాభిమాత్రం ఆయన భావాలనిపూర్వకోలేదుగానీ భీమాకంపెనీవగైరా సంస్థల ప్రచారంమీద బడవోయి తగినసమయంలో దీనివంక చూడ లేదు. ఇతను కొంతకాలం ఆంధ్రరాష్ట్రసంఘానికి అధ్యక్షుడుగా వుండి మిగుల నేర్పుతో రాష్ట్రవ్యవహారాలు చక్క జేడటాన వచ్చాడు.

ప్రథమాంధ్రమహాసభ గుంటూరుజిల్లామండలిబాపట్ల పురమున జరిగింది. ఆసభకు కే. శే. బయ్య నరసింహాశ్వర

కర్మగారు అధ్యక్షుడుగావుండి బహుశ్రద్ధగా కార్యక్రమం నడిపి యేవో తీర్మానాలు చేసారు. అప్పటినుంచి మేటిగా జరుగుతూనచ్చిన ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రములోని వేర్వేరుసభలను హాజరయ్యేవాడు పట్టాభి అతిశుక్ల-ని. రాష్ట్రము గోల్కొల్లుకుంటూ కూర్చోడు. ఏదో ఒకసారిచేస్తూ నీవుచూడు. అక్కడ ఆంధ్ర మహాసభలలో జరిగే కార్యక్రమంలో నాయకత్వం వహించి పనిచేస్తూ వచ్చాడు. దీనివలన పట్టాభికి ప్రత్యేకాంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర మంటే యెంత వాంఛవునోచూడండి. 1928 నత్సరములో ఏర్పడిన భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజనసంఘాని కధ్యక్షుడుగా వుండి మనరాష్ట్రోద్యమానికి బలం చేకూర్చుకో వచ్చాడు.

అయితేనేమి ముప్పైదినంపత్తిగాలనుండి ప్రియత్నం చేస్తూన్న ప్రత్యేకాంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రసమస్య చల్లబడటో ఉంది. అంత ట్లోకే విజయనగరం కుమారిరాజావారును ప్రస్తుతం పండుక రాష్ట్రాల శాసనసభాసభ్యులును, వారణాసి నగరపరిషత్తుకులును ఆంధ్రాభిమానులు నైన సర్. విజయాగారు ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర సంఘాధ్యక్షుడై యీనాలుగేండ్లలోను ఆంధ్రదేశముం తా పంపిటనం చేసి ఆంధ్రులలో రాష్ట్రవాంఛను ఇబ్బడి చేయగలిగినారు. త్వరితకాలంలోనే ప్రత్యేకరాష్ట్రసిద్ధి కలుగజూతుందనే ఆశాచేఖలు ఆమహాశయుని ప్రచారఫలితములుగా కనిపిస్తున్నాయి. ఇంతకే ఆంధ్రుల అదృష్టం ఎలావుందో?

ఉ ప న ర హ ర ము.

పట్టాభిగాఢవస్త్ర లోగడ చెప్పబడిన ప్రజ్ఞ లేగాక మఱా  
క్కివిశేషగుణంబు "ఉ" ఆయనలో మూర్త్యునించి ఉంది. ఈ  
కాలంలో ఒక్క మహాలోభులకేతక్క తక్కినవా రెవ్వరూ  
దాన్ని చేపట్టరు. అంతనూత్రించేత పట్టాభిగారు లోభి యని  
శంకించడానికూడా వీలులేదు. పట్టాభిగారి పొదుపరితనానికి  
లోభుల పొదుపరితనానికి హస్త మిశికాంతరిం తేడావుంటుంది.  
లోభులు నాశ్శు లేనరు. ఒకశ్శకి పెట్టరు. తినేవాశ్శనిచూస్తే  
వాశ్శకి తల తిరుగుతుంది. ఇతరులకు పెట్టేవాశ్శని చూస్తే  
ఒడిలు కంపర మెత్తుతుంది. పట్టాభిపొదుపు అలాటిది గాదు.  
దానిలో గుడా విజ్ఞానము ప్రతిభా ఉంది. అయితే యీకాల  
ములో గుబగాభిర్చులు చేసేవారూ, బహుకోరులూ, దివా  
లానాచ్చాలూ దాన్ని విపరీతభానంలోను, యీసడింపుతోను,  
ఆయన్ను లోభి అనుకోవలసిందేగాని ప్రపంచజ్ఞానం సంసార  
లకుండు గలవా డెన్నడూ అనడు. అనలేడు. ఒకవేళ  
అన్నాడు నాడు శుద్ధమూర్ఖుడు.

పట్టాభి పొదుపరి అనకుండా వుండిలేము. ఆపొదుపు  
లోనూ గూడా యెంతచమత్కారమో, ఎంతసహనమో, ఎంత  
విజ్ఞాన మున్నదో యోచించండి. ఆయనకు నిష్ప్రయోజన  
మైనవస్తు వేసివుండిన. వనస్తువు నెన్నివిధాలుగా ఉపయోగించు

కోవచ్చునో అనేదన్న అతని కలనడంగి. ఇతనిలకి అలనడం కష్టసాధ్యం ఆయన యేదేగా నభకు వెళ్ళి అచ్చటబట్టిగాన వాన ప్రతివాదముల నాలకిస్తూ యగినలి ముఖ్యసమయాలను తన చేతులోవున్న వార్తాపత్రిక అందులమీద రెండువైపుల కాళ్ళ సలంలలో వ్రాస్తాడు. తాను హోటలునుంచి తిరిప్పుచుకొన్న ఇడ్లీపొట్టలానికచుట్టిన బారమును బాగోస్తే గొనిప్పి పిని కాక తాలు కుట్టుకోవడాని కొక వోట బాగోస్తే మెట్టలో పొట్లం కట్టిన కాకితాన్ని జుట్టుచేతులు తుడుచుకునేరంగుకు లకి హోట నిక్షేపం చేయిస్తాడు. పొట్లం తామరాకును దొడ్డిలో తొట్టిలో నిల్వచేయించి వాటిని, అడ్డు తుడిచిన కాకితాలను గుర్రానికి గుగ్గిళ్ళుడ కేసే పొయికంద మంటకుపయోగింప చొప్పునబాడవ. ఆయనకు వచ్చిన పోస్టుకవర్లను పిడిదీసి బహుభిల్లులకుపయోగిస్తాడు.

అయితే పట్టాభి మొదటినుంచీ కిష్టముల కలవాడని పడినవాడూ మితవ్యయంతో నివయిత్రనుసాగించుటకలవాడని పడినవాడు అనడంచేత అలభ్యాసమాతనికై శ్వర్యనంతుడైనా సహజస్వభావం కావడంచేత విసువలేదు. పశువ ననసరముగా లేదు. ఇదంతా యెందుకు? కోట్లాది అర్బుదాద రాబడి వచ్చే ప్రభుత్వంవారు యుద్ధపరిస్థితులవల్ల వస్తువులన్ని కర్రవై పోయిన తర్వాత సినీమాలద్వారా వార్తాపత్రికల్లోనూ పట్టాభిగారి మార్గాన్నే మరొకవిధంగా ప్రచారం సాగించడం లేదా?

ఆదిమంది అంతరించునకు కౌర్మ గును 'నో-ఫోంజిఫార్మ్'లోనే యుంటున్నాన్ని పట్టాభిగారు పలువిధములై న సంస్థలలో తలమూర్చి పునఃసంకల్ప సమయంపట్టినపుడు త్యాగం మూలించడం మానలేదు. సమానత్యాగ సహా 'స్వమంతరమహాత్మ్య' ఛారంభింపగానే బుద్ధిమంతులైనా 'ముందంజ పేసిన త్యాగహాసమరంలో' దూకినవా ముప్పాటి. 1942లో గుంటూరులో కౌర్మ గును మహానభ చేసిన తీర్మానాన్ని అనుసరించి ప్రభుత్వంవారు గాంధీప్రభృతులను నిర్బంధంలో వుంచినట్లుగానే ఆంధ్రనాయకమణియైన పట్టాభిని కూడా వుంచారు. దేశస్వాతంత్ర్య సమరయోధులకు కారాగార వాసము కష్టమగుననుభవము యెప్పుడూ తప్పవుగదా?

పట్టాభిగారి మేధానంవల్ల, సమయజ్ఞత, విషయవివేచనా సామర్థ్యము, గతనాకౌశలము, వాక్పటిమ, విమర్శనానైపుణి అభిలభ్యతలను హాసనాచుకునిగా చేసినవి అనుకోవాలి. ఆయన కున్న విజ్ఞానానికి, నైపుణ్యమునకు, ఉత్సాహానికి, నిర్మాణమానసికత, స్థైర్యానికి అతడు ఇంగ్లాండు అమెరికా మొదలయిన విదేశాలకు వెళ్ళి, హిందూ దేశస్వాతంత్ర్యమును గూర్చి హిందూ దేశ స్థితిగతులను గూర్చి యక్కడ ప్రచారం సాగించి యున్న అంగరక్షాతీయప్రభుత్వ యశోవిశాలురైన మనదేశ నాయకులలో గొప్పవరివలెనే ప్రభావితమైంది భారతదేశము యొక్క ప్రతిష్ఠలను భండఖండాతరాల్లో చిరస్థాయిగా ఉండేట్లు చేయగలిగేవాడు. ఆయన కట్టి అభిలాష లేకపోయింది. అది భారతీయుల దురదృష్టమే అనాలి.



తదవిధంగా సమాఖ్యను దేశ దేవాలయ దేశ సేవలొగ్గి గణ్యుడని, అంధ్రగాయకుడని, మహామేధావి యని ప్రశంసలు పట్టాభినంతి విజ్ఞానవంతునకు అంధ్రుడు ఈ చరిత్రలో ఈ ప్రశంసలు దేశీయమహాసభాధ్యక్షపతము అలంకరింపఁ జూగవలెనని పోయింది. 1939 లో అక్కలవకాశం వచ్చినప్పుడు పట్టాభిని పెద్దలంతా సలహాజేతే దేశదేశాభ్యంగంనల్ల కాంక్షలతో చీలి కలువచ్చి వంగ దేశీయుడైన సుబాసుబాసును ఎదురుగానినట్లు కుట్రలు పన్ని గెలిపించి గద్దినెక్కించారు. పట్టాభి అప్పటికి యిప్పటికీ నికార్సయిన దేశసేవకుడే ...

అఖిలవిజ్ఞానసంపన్న సమక్షకుంఘ

శైనుగువిజ్ఞానదీప్తికి దీటురాయి

శైనుగుతేజంబు నల్ వెనల్ శేజరల్ల

దివిటివేసిన పట్టాభిదివ్యమూర్తి.

నం పూర్ణము.

శ్రీశారదాముద్రాణాలయము, భట్టువిల్లియి. బి. 81,

పునర్ముద్రాణము, పగిలులు: 1000,

